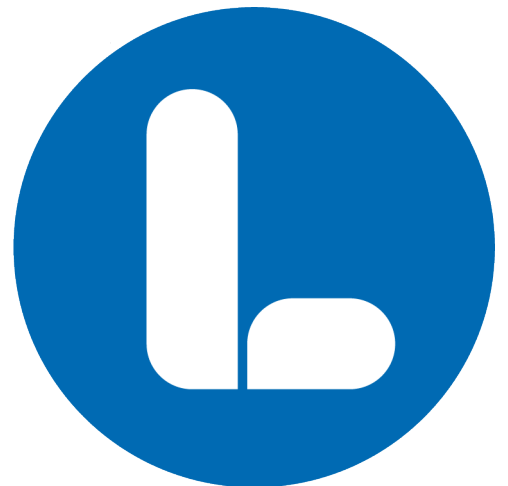
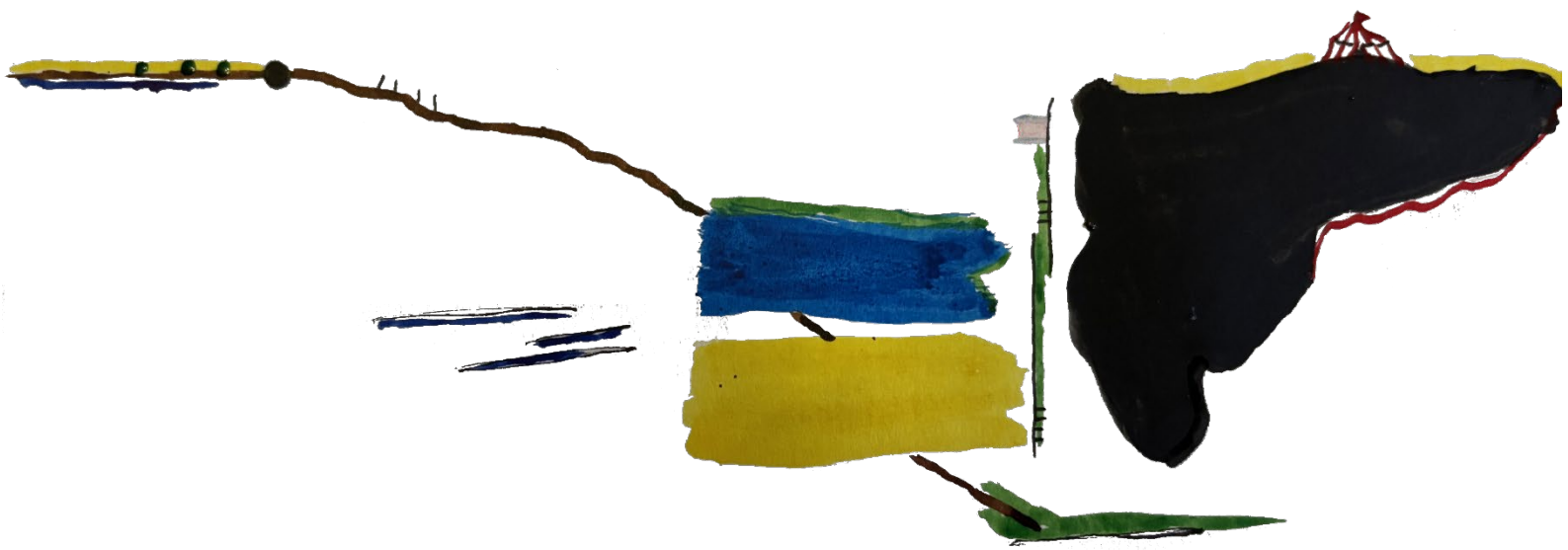

BUDGET 2027

För Västra Götalandsregionen
samt flerårsplaner 2028 - 2029

Innehållsförteckning

1.1	Frihet, framtidstro och ansvar för Västra Götaland	3
1.2	Budgetens roll	5
2	Västra Götalandsregionens verksamhet.....	9
2.1	Hälso- och sjukvård.....	9
2.2	Regional utveckling	25
2.3	Kollektivtrafik.....	30
2.4	Kultur	32
3	Västra Götalandsregionens ledningsfunktioner.....	36
3.1	Regionstyrelsen	36
3.2	Stöd och service	37
3.3	Säkerhet och beredskap.....	38
3.4	IT och digitalisering	40
4	Västra Götalandsregionens medarbetare.....	41
5	Hållbarhet.....	43
6	Ekonomi	44
6.1	Fördelning av regionbidrag och satsningar under perioden (mnkr)	46
7	Ekonomitabeller	51
7.1	Resultaträkning.....	51
7.2	Balansräkning.....	52
8	Beslutspunkter	53

1.1 Frihet, framtidstro och ansvar för Västra Götaland

Västra Götalandsregionen ska vara en plats där framtidstro, bildning och tillit präglar varje beslut, varje vårdmöte och varje investering. Liberalerna vill bygga en region där människor får möjlighet att växa, utvecklas och ta ansvar. För oss liberaler handlar politik om att utjämna livschanser – att människor, oavsett bakgrund, kön, ålder, bostadsort eller funktionshinder, ska ha likvärdig tillgång till vård, utbildning, kultur och möjligheter till arbete. När samhället är som starkast för dem som har det svårast, står friheten starkast för alla. Liberalerna finns till för att varje människa ska ha friheten och möjligheten att forma sitt liv, ta ansvar och förverkliga sina drömmar. Därför identifierar vi problem som skapar ofrihet och otrygghet och ger liberala lösningar på dessa.

En liberal hälso- och sjukvård

Den som är sjuk är inte fri. För Liberalerna är hälso- och sjukvården därför ett av samhällets viktigaste frihetsprojekt. Frihet innebär att få vård i tid, få ett gott bemötande och bli sedd som individ. Det handlar om att vården ska vara tillgänglig oavsett vem du är, var du bor och vad du tjänar. Därför kämpar Liberalerna för en jämlik, nära och tillgänglig vård, där patientens behov styr – inte vårdens organisation.

Grunden för ett hållbart vårdssystem är en stark primärvård med hög kontinuitet. Alla invånare i Västra Götaland ska ha en namngiven husläkare som tar ansvar för helheten, både i det akuta och förebyggande arbetet. Det handlar om trygghet – om att ha någon som känner dig, som följer dig genom vårdkedjan och som vet när du behöver vård, men också när du inte behöver det. Därför föreslår vi en kraftig resursförstärkning till primärvården i denna budget.

För att vården verkligen ska vara jämlik måste de omotiverade skillnaderna minska. Kvinnor ska få lika god vård som män. Personer med kronisk sjukdom, smärta eller psykisk ohälsa ska slippa bollas runt. Barn och unga ska snabbt få hjälp vid psykisk ohälsa, och äldre ska mötas med respekt och ha rätt till en samordnad och värdig vård. I det arbetet är den fasta läkarkontakten och vårdteamens helhetssyn helt avgörande. Det är något som vi inte kan kompromissa bort.

Vi liberaler är inte rädda för förändring. När system och strukturer hindrar utveckling – då krävs ledarskap och mod. Det är därför vi vill ge mer ansvar till första linjens chefer, främja uppgiftsväxling och införa nya arbetssätt. Teknik och digitalisering ska vara ett verktyg för frihet – inte en barriär. Och i den digitala omställningen ska patientens och personalens behov alltid styra.

För att klara välfärdens kompetensutmaning måste Västra Götalandsregionen vara en attraktiv arbetsgivare. Det innebär att lyssna på personalen, satsa på utbildning, arbetsmiljö och ledarskap – och inte minst att göra upp med de tystnadskulturer som riskerar att förlama utvecklingen. Vår region ska präglas av högt i tak, tillit till professionen och en kultur där förbättringsförslag välkomnas, inte tystas ner. Det är ledarskap och ett politiskt ansvar.

Tillväxt skapas av företag som får möjlighet att växa, utvecklas och anställa. Därför är en stark företagsamhet en grundförutsättning för att vi ska kunna finansiera välfärden, utveckla hälso- och sjukvården och möta framtidens utmaningar. Vi behöver fler företag, fler innovationer, mer forskning och utveckling och fler arbetstillfällen i hela Västra Götaland.

En stark och fungerande infrastruktur är avgörande för regionens utveckling – och för hela Sveriges tillväxt. Västra Götaland är navet för svensk export, industri och innovation. Goda kommunikationer för både människor och gods är en grundförutsättning för jobb, företagande

och välbefinnande. Vi vill se en hållbar utbyggnad av kollektivtrafiken som binder samman regionen och ger fler människor möjlighet att leva och verka i hela Västra Götaland.

För Liberalerna är ordning och reda i finanserna en förutsättning för att kunna satsa på hälso- och sjukvården, kulturen och den regionala utvecklingen. För kommande år planeras det för överskott och för en budget i balans. Det förutsätter att verksamheterna anpassar sig till planerad och beslutad budget. Det kräver en strikt budgetdisciplin. Varje skattekrona ska användas effektivt och ge största möjliga nytta för invånarna.

Högre ambitioner för klimatet och ökad beredskap

Klimatutmaningen är en av vår tids största frågor. Liberalerna tror på teknikens kraft, på människans uppfinningsrikedom och på marknadsekonomins förmåga att driva fram den gröna omställningen. Västra Götaland ska vara en ledande region i klimatomställningen. Våra höga klimatambitioner handlar om att skapa framtidens jobb och att säkerställa att vi lämnar efter oss en stark och hållbar region till nästa generation.

Samtidigt måste vi bygga ett samhälle som är robust mot hot och kriser. Ökad beredskap, förstärkt försörjningsförmåga och bättre skydd av kritisk infrastruktur är avgörande för att trygga Västra Götalands framtid. I en osäker värld behöver vår region vara både fri och trygg.

En liberal framtid för Västra Götaland

Det är en oroande utveckling att makten i Västra Götalandsregionen centraliserats och att nämnderna fråntagits möjligheten att göra prioriteringar inom sina budgetramar. Genom att låsa varje enskild post i regionbidraget detaljstyrs hela regionen från toppen - utan hänsyn till det ansvar och det mandat som nämnderna faktiskt har. Det är ett hot mot det politiska självstyret och i förlängningen mot demokratin i Västra Götalandsregionen. För oss liberaler är det viktigt att alltid ta ansvar för den egna verksamheten och ekonomi, oavsett hur staten agerar och hur statsbidragen utvecklas. Regionfullmäktige måste långsiktigt säkerställa regionens ekonomiska ramar, oavsett vem som sitter i regering och leder Sverige.

Ett minoritetsstyre måste präglas av ödmjukhet och respekt för de demokratiska spelreglerna. Att styra utan egen majoritet kräver lyhördhet, samarbete och kompromisser. Västra Götalandsregionen har under lång tid präglats av pragmatism och en politisk miljö med uppgörelser över partigränserna. Det är ett förtroendekapital som nu riskerar att förstöras. Här måste kommande minoritetsstyren ta ett steg tillbaka och göra om, göra rätt.

Detta sker dessutom i en tid då demokratin utmanas i vår omvärld. När öppenhet och frihet pressas tillbaka behöver vi stå upp för just dessa värden - också här hemma. Då kan vi inte acceptera att en majoritet i regionfullmäktige, och därmed i våra nämnder och styrelser, hindras från att utöva sina demokratiska rättigheter.

Därför presenterar Liberalerna ett budgetförslag för 2027 som utgår från just frihet och ansvar. Ett liberalt alternativ där varje människa får verktyg att forma sitt eget liv, bidra till samhället och lita på att välfärden finns där när den behövs. Ett förslag som tar strid mot såväl maktkoncentration som likriktning - och som försvarar den liberala idén om varje människas rätt att forma sin egen framtid.

Pär Lundqvist

Gruppledare och regionråd

1.2 Budgetens roll

Budgeten är Västra Götalandsregionens överordnade styrdokument. Budgeten beskriver den politiska inriktningen som ska styra utvecklingen de närmaste åren. Regionfullmäktige fastställer budgeten och den utgör grunden för allt arbete som utförs i Västra Götalandsregionens verksamheter. Till detta kommer, av regionfullmäktige antagna, styrdokument som ger en mer detaljerad inriktning för Västra Götalandsregionens verksamheter. Det gäller särskilt den regionala utvecklingsstrategin, kulturstrategin, strategin för omställningen av hälso- och sjukvården samt trafikförsörjningsprogrammet. Vid eventuella konflikter mellan styrdokument och budget, gäller senast antagna budget.

Budgeten innehåller en plan för verksamheten och ekonomin över en treårsperiod samt mål och riktlinjer. I budgeten anges skattesats och anslag. Av budgeten framgår hur verksamheten ska finansieras och hur den ekonomiska ställningen beräknas vara vid budgetårets slut. De finansiella mål som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning anges. I en särskild sammanställning redovisas prioriterade mål och fokusområden för 2027 och kommande år.

1.2.1 Nämnders och styrelser fortsatta arbete med budgeten

Utifrån regionfullmäktiges budget ska nämnder och styrelser fastställa detaljbudget. Nämnder och styrelser får utöver regionfullmäktiges mål lägga fast ett par prioriterade mål anpassat till det egna uppdraget, som inte kan riktas mot annan nämnd eller styrelse. Dessa får inte stå i strid med regionfullmäktiges mål.

Nämnder och styrelser ska i allt arbete ha ett fokus på jämställdhet, mångfald samt att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättningar. Det innebär att statistik, utredningar och andra beslutsunderlag ska genomsyras av dessa perspektiv.

1.2.2 Budgetens långsiktiga mål

- En hållbar och konkurrenskraftig region.
- En tillgänglig och produktiv hälso- och sjukvård med kvalitet.
- Kultur och bildning med lyskraft.

1.2.3 Sammanställning av budgetens mål

Prioriterade mål för 2027 - 2029	Fokusområden 2027
Stärka innovationskraften - för ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i framkant.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Främja företagsamhet och kapacitet för förnyelse ▪ Industrins gröna omställning ▪ Andelen av de privata FoU-utgifterna i Sverige ska öka i VGR.
Ökad måluppfyllelse för VGR:s hållbarhetsmål	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Den biologiska mångfalden ska stärkas. ▪ Minska VGR:s negativa miljö- och klimatpåverkan ▪ Öka VGR:s positiva påverkan på god hälsa, jämlikhet och delaktighet
Bygga kompetens för bättre kompetensförsörjning och livslångt lärande	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Förbättra matchningen på arbetsmarknaden ▪ Säkerställa kompetensförsörjningen i Västra Götaland. ▪ Fler utlandsfödda ska komma i arbete.
Öka inkluderingen - för tillit och sammanhållning.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arbetet för demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet ska stärkas. ▪ Stärka nationella minoriteters egenmakt och tolkningsföreträde. ▪ Dialogen med civilsamhället ska stärkas. ▪ Framtidsrusta barn och unga
Knyta samman Västra Götaland med hållbara resor och förbättrad tillgänglighet. Knyta samman Västra Götaland - för hållbar och förbättrad tillgänglighet	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ökad robusthet genom samverkan i samhällsplanering ▪ Utveckla attraktiv kollektivtrafik som bidrar till geografisk tillgänglighet och jämlika förutsättningar ▪ Kollektivtrafiken i kombination med andra färdmedel ska bidra till minskad miljöpåverkan och vara resurseffektiv, klimatsmart och robust ▪ Stärkt infrastruktur och strategiskt påverkansarbete för ett transporteffektivt och uppkopplat Västra Götaland
Ett kulturliv som når och angår invånarna i Västra Götaland.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kulturens infrastruktur ska stärkas. ▪ Verka för vidgat deltagande - fler ska kunna ta del av kultur. ▪ Kulturens frihet, kvalitet och lyskraft ska värnas.

<p>Takten i omställningen till nära vård behöver öka så att primärvårdens andel är minst 25 % av hälso- och sjukvårdsbudgeten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Antalet patienter med en fast läkarkontakt ska öka. ▪ Antalet patienter per läkare i primärvården ska minska. ▪ Primärvården ska i större utsträckning bedöma och möta sina patienters behov dygnet runt. ▪ Primärvården ska verka förebyggande för att framtida vårdbehov minskas. ▪ Fortsätta utvecklingen av vårdssamverkan tillsammans med kommunerna ▪ Fler mobila och nära vårdformer ska utvecklas. ▪ Utveckla egenvård samt patienternas medskapande
<p>Resurser fördelas så att de ger mest möjliga nytta och säkrar en jämlik vård.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hälso- och sjukvårdens utbudspunkter ska planeras utifrån patienternas behov. ▪ Kvinnosjukvårdens andel av budgeten behöver öka. ▪ Vårdval gynekologi ska införas. ▪ Arbetet med medicinsk kvalitet ska utvecklas.
<p>Digitalisering ska bidra till organisationens förmåga att möta framtidens utmaningar</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Skapa förutsättningar för god digital infrastruktur och möjliggör delning av data samt användning av modern teknik ▪ Digitalisering ska skapa värde för användarna och vara en modern och hållbar digital miljö för invånare och medarbetare ▪ 1177/ Vård och hälsa ska utvecklas för att bli den naturliga ingången till vården. ▪ Införa individualiserat digitalt stöd för patienter. ▪ Andelen patienter som bedöms och omhändertas digitalt ska öka.
<p>Invånarnas tillgång till den vård de behöver ska öka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Antalet tillgängliga vårdplatser ska öka. ▪ Nyttjandegraden av lokaler ska öka. ▪ Mer planerad vård ska flyttas ut till närsjukhus eller andra specialistmottagningar. ▪ Väntetiderna för både förstabesök och behandling ska minska genom ökad produktivitet och upphandlad vård.

<p>En hälso- och sjukvård som arbetar för en ökad psykisk hälsa</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fortsatt utveckling av första linjens sjukvård för psykisk ohälsa. ▪ Öka tillgängligheten till vård för barn- och ungdomar med psykisk ohälsa och införa vårdval BUP.
<p>Skapa attraktiva arbetsplatser med god arbetsmiljö och förbättra möjligheten till karriär- och kompetensutveckling.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Förutsättningar och mandat ska stärkas för första linjens chef. ▪ Erfarenhet och kompetens ska löna sig. ▪ Antalet utbildningsenheter och platser behöver öka för att säkra kompetensförsörjningen. ▪ Nya och förändrade arbetsätt behöver utvecklas. ▪ Utveckla lärmiljöer, handledning och arbetsätt för att skapa förutsättningar för verksamhetsförlagd utbildning
<p>En hållbar ekonomisk utveckling.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ En ekonomi i balans och långsiktigt hållbara finanser. ▪ Oönskad administration ska minska. ▪ God budgetföljsamhet
<p>Västra Götalandsregionen ska ha förmågan att bedriva samhällsviktig verksamhet i händelse av krig eller kris</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Robust fastighetsbestånd för att upprätthålla samhällsviktiga verksamheter ▪ Säkerställa tillgång och logistik för material ▪ Personal med förutsättningar och förmåga att snabbt ställa om

1.2.4 Uppföljning av budgetens mål och fokusområden

De mål som är redovisade i budgeten ska följas upp av mätbara kvalitativa och kvantitativa indikatorer, som ska redovisas till nämnder och styrelser samt till regionfullmäktige i samband med delårsrapporter och årsredovisning. Enbart de mål och fokusområden som är relevanta för enskild nämnd eller styrelses verksamhet ska följas upp.

Budgetens ramverk och principer följer god finansiell flexibilitet och styrning, god finansiell stabilitet och balans samt god finansiell kapacitet. Detta är grundpelare i Policy för god ekonomisk hushållning och ekonomistyrning i Västra Götalandsregionen, som regionfullmäktige fattade beslut om i september 2025. Policyn fastställer styrande förutsättningar för VGR:s förmåga att långsiktigt fullgöra politiska beslut och finansiella åtaganden utan att det behöver ske plötsliga och omfattande förändringar i utgiftsnivåer, lånebehov, skattenivåer eller politiska inriktningar.

2 Västra Götalandsregionens verksamhet

Västra Götalandsregionen, med sina 49 kommuner, samlar cirka 17 procent av Sveriges befolkning och har en omsättning på drygt 75 miljarder kronor. Bildandet av regionen 1999 byggde på två bärande principer. Den första handlade om att öka det regionala inflytandet över frågor som är viktiga för invånarna. Den andra handlade om att utveckla hälso- och sjukvården genom ökad samverkan och arbetsfördelning. Principerna ligger fortsatt fast och utgör budgetens långsiktiga mål, det vill säga att Västra Götaland ska vara en hållbar och konkurrenskraftig region och ha en tillgänglig och produktiv hälso- och sjukvård. I dag har regionen ansvar för och bedriver verksamhet inom främst fyra övergripande områden; hälso- och sjukvård, regional utveckling och miljö, kollektivtrafik samt kultur. Regionen har även ett ansvar och en roll som samhällsaktör lokalt, regionalt och nationellt.

2.1 Hälso- och sjukvård

Sveriges och Västra Götalandsregionens sjukvård är i många stycken i världsklass, men det finns problem. Trots att Sverige, i en internationell jämförelse, har relativt sett gott om ekonomiska resurser och många medarbetare motsvaras inte detta av god och trygg tillgänglighet för patienterna. Det produceras färre besök, färre vårdtillfällen och sämre kontinuitet än i andra jämförbara länder. Samtidigt upplever vårdens medarbetare att de är för få, att de inte räcker till, att arbetsmiljön är dålig och att de får ägna för mycket tid åt fel saker. Dessutom upplevs att resurser som avsätts inte når hela vägen fram till den avsedda verksamheten.

Även om antalet patienter som väntat längre än vad vårdgarantin stipulerar minskar är köerna till behandling och operation fortsatt långa. Regionens sjukhus har problem med dålig tillgänglighet, långa köer och budgetunderskott, trots att betydande ekonomiska resurser har tillförts över tid, stora patientgrupper av framför allt kroniker har flyttats till primärvården och att underskott har skrivits av.

Grunden för de problem som finns är hur hälso- och sjukvården är organiserad och leds. Dagens styrning leder till ökad administration och överorganisering samt till brister i kvaliteten. Många gånger ligger sjukvården i framkant på den medicinska utvecklingen med ny teknologi, nya behandlingsmetoder, nya läkemedel och ny kunskap. Samtidigt har sjukvården svårt att förändra sina arbetssätt, rutiner och strukturer. För att komma till rätta med problemen krävs en rad nya svar för att få till en förändring på den enskilda vårdcentralen, vårdavdelningen, kliniken eller mottagningen. Det kräver att ansvar, makt och befogenheter såväl som ekonomiska och verksamhetsmässiga beslut i möjligaste mån decentraliseras till första linjens chefer och deras medarbetare.

De geografiska avstånden till vård skiljer sig mycket i Västra Götaland, men vården ska planeras så geografiskt rimligt som möjligt. Därför ska de organisatoriska gränserna för vilket sjukhus invånarna hänvisas till justeras i exempelvis västra Skaraborg.

2018 beslutade regionfullmäktige att samla Alingsås lasarett, Angereds närsjukhus, Högsbo närsjukhus och Kungälv's sjukhus i den gemensamma förvaltningen Sjukhusen i Väster. Det var ett olyckligt beslut. En utredning tillsätts därför, med syftet att föreslå en ny organisering och styrning, samt för att utreda förutsättningarna för att Kungälv's sjukhus på sikt skulle kunna upphandlas. Regionstyrelsen tillförs medel för att genomföra utredningen under 2027. Högsbo närsjukhus togs i drift i mitten av december 2023. Uppföljningar visar på tillkortakommanden avseende remissflödet och produktionen. Det är angeläget att regionen nyttjar sina resurser väl och på bästa sätt för att skapa nytta för invånarna. Den nuvarande formen för hur Högsbo

sjukhus drivs tycks inte kunna uppnå detta. Regionen bör genomföra en riktad upphandling av vård vid Högsbo närsjukhus för att ta vara på befintlig kapacitet genom att släppa in fler utförare som kan leverera vård med hög kvalitet.

När tusentals patienter har väntat för länge på vård behöver vi överväga fler lösningar. Vi har de senaste åren ökat den Operativa hälso- och sjukvårdsnämndens ramar för att upphandla vårdkapacitet i syfte att förbättra tillgängligheten, korta köerna och öka måluppfyllelsen för vårdgarantin. 2027 tillför vi ytterligare 50 miljoner kronor för uppdraget. Det är ett politiskt ansvar att se till att vårdgarantin börjar fungera på riktigt för alla dem som väntar på vård. Varje dag av onödig väntan är en dag av onödigt lidande för patienten. Den långsiktiga målsättningen är en köfri vård där varje patient får rätt vård i rätt tid. Vidare tillförs sjukhusen ökade resurser.

För att möta vårdbehoven i regionen behövs fler vårdval som komplement till den offentliga vården. Både offentliga och privata vårdgivare kan bidra till att förbättra tillgängligheten, minska väntetiderna, stärka kontinuiteten och öka valfriheten för patienterna. Under 2027 ska initiativ tas för vårdval inom områden såsom gynekologi och mödravård. Vård riktad till kvinnors behov måste stärkas. Vårdval inom området skulle både öka tillgängligheten och valfriheten. Vårdval med löpande ersättning per utförd vårdinsats ger i många fall bättre kostnadskontroll jämfört med upphandlade avtal med fasta volymer, då ersättningen följer faktisk produktion och efterfrågan. Detta gör vårdval till ett mer flexibelt och kostnadseffektivt styrinstrument inom specialistvården. Flera förslag på vårdval kommer behandlas politiskt under 2027.

I budgeten för 2027 räknas Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden upp med 2 procent. Dessutom tillförs nämnden 400 miljoner för befolkningsutvecklingen och ytterligare 546,6 för prioriteringar och satsningar.

2.1.1 Fokus på primärvården och fast läkarkontakt

Till skillnad från andra jämförbara länder har Sverige en alltför outbyggd primärvård. Det är den största anledningen till de problem som vi idag ser i svenska hälso- och sjukvård i form av dålig kontinuitet och låg tillgänglighet. Primärvården måste således stärkas så att den kan möta patienternas behov av nära och tillgänglig vård. Därför behöver primärvårdens andel av hälso- och sjukvårdsbudgeten öka, för att inom ett par år nå 25 procent.

Västra Götalands husläkarreform, med en fast läkarkontakt, ska värnas och utvecklas för att fortsätta stärka primärvården. Detta är viktigt för att förbättra kontinuiteten och effektivisera sjukvården eftersom kontinuitet och relationsskapande vård förbättrar tilliten, tillgängligheten och kvalitén på vården för patienten. Det långsiktiga målet är att alla ska ha en namngiven husläkare. Varje läkare ska ansvara för sina listade patienter och samordna den vård de behöver, men också arbeta förebyggande. Genom god patientkännedom kan husläkaren ansvara för när patienten behöver sjukhusvård och veta när patienten är redo att gå hem till eget boende. För att stärka den nära vården ska den fasta läkarkontakten få rätt att lägga in sin patient på närvårdsavdelning på sjukhusen. En utredning ska tillsättas för att föreslå hur det kan genomföras.

Primärvården i Västra Götalandsregionen har för få läkare för att uppnå nationellt riktvärde för antalet invånare som en läkare i primärvården kan vara fast läkarkontakt för (1 100 invånare per specialist i primärvården eller 550 invånare per ST-läkare enligt Socialstyrelsens riktmärke). De flesta vårdcentraler arbetar med en avgränsad lista för sina läkare, men det är endast ett fåtal som anger 1000 - 1200 listade per heltidsarbetande specialist eller 500 - 600 per ST-läkare. Det fattas ungefär 600 specialister eller 300 specialister samt 600 ST-läkare för att uppnå målet, beräknat på heltidsarbetande.

Det nationella riktmärket om 1 100 patienter per specialistläkare i primärvården är, efter en bifallen motion från Liberalerna, ett fastställt mål också för Västra Götalandsregionen. I enlighet med motionen har Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden fått i uppdrag att ta fram en långsiktig plan för hur riktmärket ska nås i regionen. Det är viktigt att uppdraget slutförs skyndsamt. Som ett led i arbetet mot att nå riktmärket ska stimulansersättningen för de vårdcentraler som kan ge sina listade patienter en namngiven läkare stärkas och utvecklas.

För att stärka vårdcentralerna och primärvården samt anställa och utbilda fler läkare i allmänmedicin, genomförs en riktad satsning där 118 miljoner kronor tillförs den Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden i ett första steg under 2027. Satsningen förstärks sedan med ytterligare 86 miljoner under 2028 och 88 miljoner 2029. Det bidrar till att öka takten i omställningen till en nära vård och till att primärvården arbetar mer proaktivt. Dessutom skapar det utrymme för primärvården att ta hand om ett utökat uppdrag där den fasta läkaren och vårdcentralens team tar större del av vårdbehoven. Redan nu har stora patientgrupper, särskilt bland kroniker, flyttats från sjukhusvården till vårdcentralerna. Antalet patienter som helt tas omhand i primärvården har ökat med drygt 300 000 personer mellan åren 2015 och 2024. Andelen patienter som helt tas omhand i primärvården har ökat från 61 procent till 67 procent under samma period, samtidigt som andelen patienter som helt tas omhand i specialistvården har minskat från 15 procent till 10 procent.

Tillgången till rehab har ökat dramatiskt sedan vårdval rehab infördes. Vårdvalet är en succé som måste värnas. Patienter söker nu direkt till rehab utan att passera vårdcentral eller specialistvård i stor omfattning. Det är nödvändigt att fortsätta förändra invånarnas sökmönster till rätt vårdnivå.

Vårdval Vårdcentral har sedan starten varit en framgång och det är viktigt att vårdvalet, där invånarna i Västra Götaland fritt kan välja bland de godkända vårdcentraler som ingår i vårdvalet, värnas. Målet är att succesivt utveckla vårdvalets uppdrag som trygg, första och tillgänglig vårdkontakt med helhetsansvar för sina listade patienter. Den regionala primärvården ska utgöra basen i den nära vården och samspela med annan hälso- och sjukvård, elevhälsa, socialtjänst och tandvård, för att avlasta akutsjukvården och skapa en trygg och patientsäker vård med hög kontinuitet och en geografiskt jämlik vård i hela regionen.

Primärvården ska i större utsträckning och vid behov kunna omhänderta sina patienter dygnet runt. Invånarnas tillgång till rådgivning och tidsbokning digitalt ska öka. Målet är att öka invånarnas trygghet och tillgänglighet till den egna vårdcentralen och stärka primärvårdens möjlighet till helhetsperspektiv på sina listade patienter. Akutmottagningar, 1177 och jourcentraler ska kunna boka in patienter på deras vårdcentral till nästkommande dag. Som patient ska du bara behöva ett telefonnummer för att komma i kontakt med vården, oavsett tid på dygnet. Kopplingen mellan 1177 och patientens listade vårdcentral ska därför stärkas, så att du kommer i kontakt med din egen vårdcentral via 1177 på telefon eller på nätet.

Vårdcentralernas arbete med stärkt kontinuitet undermineras av den roll som den digitala utomlänsvården har i vårdsystemet idag. Därför ska förstärkt granskning av fakturor gällande digital utomlänsvård göras.

Primärvårdens jourcentraler är en viktig länk i regionens sjukvårdssystem, då de avlastar akutmottagningarna på sjukhus och bidrar till att patienter får adekvat vård på rätt vårdnivå. Primärvårdens jourcentraler är en viktig länk i sjukvårdssystemet genom att avlasta akutmottagningarna och ge vård på rätt nivå under kvällar, helger och helgdagar. Därför är det viktigt att värna de mottagningar som finns och förhindra ytterligare nedläggningar

Samverkan mellan akutsjukhusens specialistvård, primärvården och den kommunala vården kring sköra patienter och äldre måste stärkas för bättre tillgänglighet dygnet runt. Digital teknik

gör det möjligt att bedriva vård nära patienten, oavsett fysisk plats eller tid. Arbetet med att bedöma och omhänderta patienter digitalt behöver öka både för att nyttja resurser bättre och för att möta patienternas behov av tillgänglighet. Närhälsans projekt mobila team i Fyrbodals kommun bör etableras som en permanent vårdform genom exempelvis tilläggsuppdrag i Krav- och kvalitetsboken.

När patienter är medicinskt färdigbehandlade, men kvarstannar på sjukhus i väntan på kommunal mottagning, uppstår en belastning på specialistvården samtidigt som patienten vistas i en miljö som inte längre är anpassad efter vårdbehovet. Det kan försämra återhämtningen, öka risken för komplikationer och fördröja insatser för andra patienter i behov av akut eller planerad sjukhusvård. Förutsättningar bör därför skapas för att erbjuda korttidsplatser i övergången till kommunal vård, vilket stärker patientperspektivet, frigör vårdplatser och möjliggör ett mer effektivt patientflöde.

Samverkan med kommunerna behöver utvecklas. Det gäller särskilt förbättrade rutiner på vårdavdelningarna kring in- och utskrivning av patienter, såväl för att säkerställa patientsäkerheten, effektivitet och kontinuitet som dialog, information som stöd till den kommunala primärvården. En ökad samordning bidrar till att skapa resurseffektivitet vilket är viktigt ur ett brukar- och arbetsgivarperspektiv. Patienthotell vid akutsjukhusen, gärna i extern regi, kan bidra till förbättrad trygghet för patienter och anhöriga.

Vårdval Rehab stärker den enskildes inflytande över sin egen vård genom att erbjuda fritt val av rehabenhet. Vårdvalet har stärkt rehabiliteringen som tidigare har varit såväl eftersatt som sjukhustung. Vårdvalet har bidragit till att avlasta sjukhusen och vårdcentralerna. Framåt behöver ytterligare steg tas för att stärka samverkan mellan vårdgrannar och utveckla rehabiliteringens roll i vårdsystemet. Likaså behöver en översyn av ersättningsystemet inom vårdvalet genomföras, för att återställa de förändringar av ersättningen för digitala besök som lett till olyckliga konsekvenser för framför allt kroniker och patienter med långa avstånd till en rehabenhet.

2024 beslutade en majoritet av regionfullmäktige att chockhöja patientavgifterna för läkarbesök på en vårdcentral och för besök på en rehabmottagning samt digitala kontakter. Beslutet innebar ett paradigmskifte från att patientavgifter används för att styra patientflöden till att istället användas för att finansiera budgeten. Förändringen slår med precision mot utsatta grupper i samhället och de kraftiga avgiftshöjningarna påverkar omställningen till en nära vård negativt. Det skapar stora risker med att fler patienter kommer vänta med att söka vård eller vända sig direkt till akuten i stället för sin vårdcentral eller specialistvården för att få rehabilitering. Beslutet behöver rivas upp och patientavgifterna inom primärvården sänkas.

2.1.2 Utveckla närsjukhusens roll i den nära vården

I Västra Götaland finns flera närsjukhus som fyller en viktig roll i hälso- och sjukvårdssystemet och som varje dag avlastar akutsjukhusen. Sjukhusen speglar länets stora geografi och de skillnader som finns i närhet till större sjukhus.

Under många år har trenden varit att koncentrera vård till färre enheter. I vissa fall har det inneburit nya verksamheter och arbetssätt inom närsjukhusen, men ofta har det medfört att verksamheter flyttats och koncentreras till akutsjukhusen. Under 2024 beslutade regionfullmäktige att avveckla planerna på ett nytt närsjukhus på Wieselgrensplatsen i Göteborg. Beslutet fattades utan en färdig plan för hur den vård som i dag bedrivs av Capio på Lundby specialistsjukhus ska omhändertas. Beslutet var olyckligt och planerna på ett nytt närsjukhus behöver återupptas.

Strategin för omställningen av hälso- och sjukvården pekar ut att närsjukhusen ska utvecklas utifrån lokala förutsättningar. Den specialiserade vård som inte kan utföras på distans kan ske närmare patienten och utgöra det primära specialistvårdsstödet till närliggande vårdcentraler. Närsjukhusen spelar därmed en viktig roll i omställningen och deras roll behöver uppdateras i vårdkedjan. Närsjukhusen ska vara en fastighet som samlar olika verksamheter och olika huvudmän, såväl offentliga som privata. Arbetet med att utveckla närsjukhusen i Fyrbodalen kan och bör användas som modell för hur regionen utvecklar nära vård inom såväl specialistvård som primärvård. Detta är viktigt för att skapa en jämlik vård i hela regionen, men även för att avlasta akutsjukhusen.

Utgångspunkten bör vara de lokala förutsättningar som finns hos befolkningen och i närområdet. Närsjukhusen ska vara en aktiv, tillgänglig resurs av specialistkompetenser för sitt närområde, för sköra patienter och som stöd till såväl primärvården som den kommunala vården. Vi ser att närsjukhusen kan driva närsjukvårdsplatser i samarbete mellan specialistvård, operationsverksamhet, kommunal vård och primärvården. Det skapar trygg och god vård för patienter som behöver tillsyn efter operation, förberedelse inför operation eller för utskrivningsklara patienter som har behov av tillsyn som inte kan ges hemma.

2.1.3 Utveckla vården för årsrika

Äldre ska veta att vården finns när de behöver den - hos den fasta läkarkontakten som man själv har valt, genom hemsjukvård eller på äldreboendet. Äldre har rätt till trygg och värdig vård.

Den demografiska utvecklingen kräver ett ökat utbud av vård för äldre. Samtidigt gör den medicinska utvecklingen att fler kan få hjälp till hälsa och livskvalitet. Tillgång till senaste och bästa medicinska praxis inom varje medicinskt område måste vara jämlik över hela regionen. De stora sjukdomar och besvär som kommer med åldern behöver tas om hand bättre. Vård och behandling måste utvecklas. Västra Götalandsregionen ska gå i bräschen för forskning, evidens och utveckling på området.

Idag finns det inte ett allmänt vaccinationsprogram för äldre som det gör för barn och unga. Samtidigt rekommenderar Folkhälsomyndigheten alla över 65 år att vaccinera sig mot Covid-19, influensa, pneumokocker och bältros och efter 75 år även RS-virus. I väntan på ett nationellt program behöver Västra Götaland gå före och införa ett regionalt vaccinationsprogram för äldre. Det skulle bidra till fler friska årsrika och ge sjukvården bättre möjligheter att förebygga sjukdomar. Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden tilldelas sammanlagt 30 miljoner över planperioden för att stegvis införa ett vaccinationsprogram för äldre.

All form av åldersdiskriminering och ålderism ska motverkas. Hälso- och sjukvården måste göra upp med slentrianmässigt satta åldersgränser. I de fall där Socialstyrelsen avråder från screening, exempelvis mammografi efter 74 år, ska organiserad provtagning i stället erbjudas som alternativ. Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden har gett i uppdrag att utreda hur detta ska genomföras. Det kan bidra till ny evidens och stärkt jämlik vård där sökvägar till undersökning och behandling tydliggörs. Resurser avsätts i budgeten för att arbeta vidare med en handlingsplan för ett införande.

Under pandemin blev det uppenbart att vården av äldre och sköra patienter behöver förbättras. Äldre patienter ska ha en fast läkarkontakt vid sin vårdcentral, en läkare som tar ett helhetsansvar och fungerar som lots genom vården. Kontakten ska ha ett samordningsansvar

för läkemedelsbehandlingen för att minska risken för felmedicinering och läkemedelsförgiftning. Alla äldre ska regelbundet erbjudas en läkemedelsgenomgång.

Den palliativa vården i regionen måste stärkas genom bland annat fler vårdplatser på hospice. Det måste finnas värdig vård i livets slutskede oavsett var i regionen man bor. Därför tilldelas strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden medel för att påbörja en utredning för hur regionen kan arbeta för utökning av antalet hospiceplatser i Västra Götaland.

Samverkan mellan kommunernas omsorg och den regionala sjukvården behöver stärkas. Det regionala medicinska stödet till kommunens omsorg måste säkras. Allt fler äldre får avancerad sjukvård i hemmet, via kommunernas hemsjukvård. För att detta ska fungera måste läkarbemanningen, i både ordinärt som särskilt boende, säkerställas. Noder av mobila team där samverkan mellan specialistvård och den regionala primärvården ska etableras. Samhället behöver även rusta äldre människor och deras anhöriga för att på ett bättre sätt möta äldres sjukdomar. Regionen behöver ta ett större ansvar för att avlasta anhörigvårdare.

Fler arbetsterapeuter och fysioterapeuter i primärvården underlättar ett rörligt liv samt motverkar fallskador och annan sjuklighet. Alla patienter som lämnar en vårdepisod vid sjukhus ska ha en vård- och rehabiliteringsplan.

Gemenskap och sociala relationer är viktiga för vår hälsa och under de senaste åren har personer som lever i ofrivillig ensamhet ökat. Det har negativ inverkan på både den psykiska och somatiska hälsan. Västra Götalandsregionen, tillsammans med kommuner och det civila samhället, har en roll i att minska den sociala ohälsan som skapas av ofrivillig ensamhet. Äldres hälsa är inte endast en fråga om tillgång till vård. Det handlar också om äldres möjligheter att delta i och bidra till samhället, demokratin, kulturen och fysisk aktivitet.

2.1.4 Kvinnosjukvård av högsta kvalitet

Sjukvården bygger fortfarande i stor uträkning på en manlig norm där mediciner och behandlingar är anpassade till män. Detta leder till att kvinnor erbjuds en kvalitativt sämre vård. Kvinnor ska inte behöva vänta längre, få billigare och sämre mediciner eller bemötas på ett sämre sätt än män. Det ska inte få förekomma medicinskt omotiverade skillnader i vården. Därför krävs ett tydligt jämställdhetsperspektiv inom hälso- och sjukvården. Lika viktigt är att evidens och forskning stärks på området. Det är centralt att säkerställa finansieringen till kvinnosjukvården, vars andel av budgeten behöver öka. Det är en förutsättning för att exempelvis stärka en sammanhållen vårdkedja för kvinnosjukvården och mödra- och förlossningsvården.

I dag är det allt för svårt att få tid för gynekologisk undersökning. Den som inte har en gynekolog sedan tidigare har svårt att hitta en och de privata gynekologerna har inte möjlighet att ta emot fler patienter. I delar av regionen har sedan tidigare bristen på öppenvård lett till att patienterna söker sig till sjukhus. Verksamma gynekologer har en hög arbetsbelastning. För patienterna innebär detta ojämlig tillgång till vård. Därför ska ett nytt vårdval utredas och införas inom gynekologi. Samtidigt måste den gynekologiska kompetensen i primärvården stärkas och den brist som idag råder på utbildningsplatser gynekologi för ST-läkare måste åtgärdas.

Kvinnor som drabbas av förlossningskomplikationer ska erbjudas bättre hjälp. Det behövs tydliga rutiner för att undersöka och följa upp skador och komplikationer som kan uppstå. Vården för kvinnor som drabbas av förlossningsdepression eller förlossningspsykos behöver lyftas.

Det är viktigt att säkerställa en differentierad Förlossningsverksamhet i Göteborgsområdet och att födande får vård på rätt vårdnivå utifrån individens behov och önskemål. Därför ska tre avdelningar etableras för att tillgodose olika behov hos blivande föräldrar. Det behövs en förlossningsvård där patienternas behov och valmöjligheter står i centrum.

Västra Götalandsregionen måste fatta ett strategiskt beslut om att etablera en ny förlossning och ett nytt BB i Göteborgsområdet, eftersom verksamheten vid Östra sjukhuset behöver avlastas. Verksamheten kan med fördel utföras i privat drift, inom det offentligt finansierade hälso- och sjukvårdssystemet, i anslutning till ett akutsjukhus.

Arbetsmiljön inom förlossningsvården måste förbättras. I ett normalläge ska personalen på förlossningen, liksom i alla annan verksamhet, kunna ta rast, gå hem i tid, ta ut sin kompensationsledighet samt att få sin planerade semester. Därför är det viktigt med tydliga bemanningsmål. En barnmorska ska inte ansvara för mer än en födande kvinna i aktiv fas. För att detta ska kunna fungera måste åtgärder genomföras för att stärka möjligheten till att behålla, utveckla och attrahera personal. Utbildning och kompetensutveckling inom förlossningsvården ska säkerställas.

2.1.5 Jämlig vård

En jämlig hälso- och sjukvård handlar om att bemötande, vård och behandling ska erbjudas på lika villkor till alla oavsett vem patienten är. Så är det inte idag. Människor är olika, men vården måste vara likvärdig. Diagnoser och behandlingar ska ske på jämlika villkor. Det är viktigt att regionen identifierar och uppmärksammar omotiverade skillnader samt erbjuder fortbildning för alla som arbetar inom sjukvården kring skillnader i vård mellan olika grupper.

Svårt sjuka barn, som lever med en obotlig eller långvarig sjukdom, måste få tillgång till vård i hemmet på lika villkor som vuxna. Samarbetet mellan specialistvård, primärvård och hemsjukvård måste förbättras så att vården fungerar för alla invånare i Västra Götaland, oavsett bostadsort och ålder.

Personer som har sällsynta hälsotillstånd är ofta i stort behov av flera olika former av vård, samtidigt som det ofta tar lång tid att få rätt diagnos. Dessa frågor kräver såväl nationellt som internationellt samarbete för att kunna erbjuda denna grupp patienter bästa möjliga vård. En central fråga är tillgången till mediciner för gruppen. Här krävs ett ökat statligt ansvar för finansiering samt ett påverkansarbete för att lyfta frågan till EU-nivå.

Vårdsamordnare eller vårdlotsar ska kunna hjälpa kroniskt sjuka och deras anhöriga med sjukvårdskontakter och stöd vid oro och särskilt stöd ska ges till anhöriga som är barn. Personal som arbetar med barn ska ha särskild utbildning i detta.

Vård för samhällsplacerade barn via Statens institutionsstyrelse (SIS) och Hem för vård eller boende (HVB) ökar i volym och svårighetsgrad. Därför tillförs Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden 10 mnkr 2027 och ytterligare 9 mnkr 2028 för att stärka Sahlgrenska Universitetssjukhusets befintliga uppdrag. Dessutom tillförs 5 miljoner till Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden för arbete på primärvårdsnivå för att möta ökningen av antalet barn och unga i samhällsvård och deras behov av hälsoundersökningar.

Långvarig smärta är en av de största orsakerna till att människor blir långtidssjukskrivna. Smärta har ofta många och komplexa orsaker. Ofta rör det sig om långvarig, kronisk smärta. Kunskapen kring nya vårdmetoder måste öka och patienterna tas om hand utan att hamna mellan stolarna. Det är inte värdigt att patientgruppen i många fall skickas runt i vården eller fastnar i tungt medicinberoende. Vården av patienter med icke malign smärta behöver

förbättras och den plan som regionen sedan tidigare har beslutats om behöver genomföras fullt ut. I arbetet är det viktigt med ett tydligt kvinnoperspektiv.

Att bli utsatt för sexuellt våld är ett allvarligt övergrepp som innebär kränkningar av personens integritet, självbestämmande och värdighet. Sedan ett par år tillbaka har ett arbete pågått med att förbättra vården för personer som utsatts för våldtäkt, bland annat genom att en särskild mottagning har inrättats och att patientavgiften för personer som söker vård efter att ha blivit utsatta har slopats. Arbetet behöver följas upp.

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett stort samhällsproblem som drabbar främst flickor och kvinnor, men även pojkar, män och transpersoner. Våldet kan ha olika uttryck och sträcker sig från begränsningar av val i vardagen till ett liv under extrem kontroll, ett liv utan frihet. Det kan handla om bestraffningar och i värsta fall mord. Västra Götaland var den första regionen i landet med en heltäckande regional medicinsk riktlinje om hedersrelaterat våld. Men arbetet behöver fortsätta och med ett barnrättsperspektiv. En tydlig vägledning inom hälso- och sjukvården bidrar till trygga medarbetare och till att utsatta personer uppmärksammas och identifieras.

Vulvamottagningen vid Angereds närsjukhus är en specialistmottagning och vänder sig till könsstympade flickor och kvinnor. Det är en verksamhet som ska värnas, bland annat för att den bidrar till att öka kunskapen i övriga regionen. En utredning ska tillsättas för att se över möjligheten att bilda ett nationellt kunskapscentrum.

Mäns våld mot kvinnor är ett stort hot mot folkhälsan. Frekvensen av våldet är så högt att antalet drabbade har passerat nivån för flera av våra vanligaste folksjukdomar. Människor, oavsett kön eller ålder, som utsätts för våld i nära relation eller sexuella övergrepp ska erbjudas ett omhändertagande som också innefattar stöd för emotionella konsekvenser. Det är viktigt att det finns sjukvårdspersonal i beredskap som har särskild utbildning i såväl omhändertagande som dokumentation. Särskilt fokus bör läggas på män och kvinnor som utsätts eller riskerar att utsättas. Den vårdkedja som har införts vid Mölndals sjukhus ska implementeras i hela regionen.

De som lever utan uppehållstillstånd har enligt lag rätt till vård som inte kan anstå. Politikens uppdrag är inte att avgöra vilken vård som ska ges i den enskilda situationen, utan det måste göras självständigt av sjukvårdens professioner. Västra Götalandsregionen ska värna och stärka samverkan med civilsamhället för stöd till personer i behov av vård samt för att öka vårdens kunskaper om rätten till vård. Därför ska regionens IOP med Rosengrenska stiftelsen värnas.

Under pandemin avstod många äldre från att söka vård för hörselproblematik, vilket bidrog till ett uppdämt vårdbehov och längre väntetider. Köerna har på senare tid börjat minska och det är viktigt att köerna fortsatt kortas med de medel som tidigare skjutits till.

Statsbidraget för insatsen Råd och Stöd enligt LSS på 15,8 mnkr som Habilitering & Hälsa har fått under många års tid avvecklas. Medlen används till insatser för personer med funktionsnedsättningar. För att upprätthålla verksamheten tillförs operativa hälso- och sjukvårdsnämnden 15,8 miljoner.

Från och med 2026 övertas Ryggmargsskadecentrum Göteborg och verksamheten permanentas i regionen, vilket finansieras i budgeten. Centrumet är ett unikt kunskaps- och samverkanscentrum för personer med ryggmargsskador. Verksamheten drivs av Göteborgs Universitet och Sahlgrenska universitetssjukhuset och har sedan starten finansierats av Sten A Olssons stiftelse för forskning och kultur. Genom övertagandet säkras fortsatt stöd, utbildning och kunskapsförmedling för både patienter och vårdpersonal, liksom centrumets ledande roll i

landet. Detta är en viktig investering i såväl vårdens utveckling som patienters självständighet. Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden tillförs 4 miljoner för verksamheten.

2.1.5.1 Frihet att vara den du är

I Västra Götaland ska alla kunna vara den de är fullt ut. Alla ska ha lika rättigheter oavsett kön, könsidentitet eller sexuell läggning. Allt för ofta händer det att bristande kunskap gör att HBTQ-personer blir osynliggjorda eller får sämre bemötande. HBTQ-personer har, som grupp, en högre förekomst av psykisk ohälsa än befolkningen i allmänhet. Det handlar om riskbruk, beroende, ångestsjukdomar och depressioner. Äldre hbtq-personer löper ökad risk för psykisk ohälsa och social isolering, ofta som en följd av ett liv präglad av diskriminering och bristande erkännande. I Västra Götaland ska man få vara den man vill, hela livet.

För homo- och bisexuellas och transpersoners trygghet i sjukvården krävs en ökad kompetens om de särskilda frågor som rör denna grupp. Fler verksamheter ska HBTQ-diplomeras eller certifieras. Den generella kompetensen om transpersoner måste öka i hälso- och sjukvården, särskilt inom primärvården som många gånger är den första instansen.

Könsidentitetsmottagningen, f.d. Lundströmmottagningen, som är regionens enhet för personer med könsdysfori, ska värnas. Mottagningen genomför utredning, ställer diagnos, skriver remisser till specialister och samverkar med patientens sociala nätverk samt ger hjälp och stöd via samtal. Mottagningens expertkunskaper och långa erfarenhet är en viktig del för ett gott bemötande och en trygg och säker vård för personer med könsdysfori. Det är viktigt att säkerställa fast läkarkompetens på mottagningen för att korta köerna. Efter avslutad könsdysforiutredning kan patienten erbjudas könsbekräftande medicinsk vård, såsom hormonbehandling och kirurgiska ingrepp. Den fortsatta vården innefattar regelbunden medicinsk uppföljning samt psykosocialt stöd för att säkerställa en god behandlingseffekt och patientens välbefinnande. För många är det avgörande att få tillgång till denna vård för att kunna leva ett gott liv, medan andra transpersoner inte har behov av könsbekräftande medicinska insatser. Det finns dock brister i tillgången till vården, bland annat i form av långa väntetider och begränsad specialistkompetens. Det är en vård som behöver stärkas. Ett regionalt program för transvården ska tas fram och resurser i budgeten avsätts för detta.

Det är viktigt att fortsätta förebygga HIV. Möjlighet att få Re-exposure prophylaxis (PrEP) och Post-Exposure Prophylaxis (PEP) ska även ges på vårdcentralen och ungdomsmottagningar för att öka tillgängligheten till behandling.

2.1.5.2 Sjukresor för en jämlik och tillgänglig vård

Kostnaderna för sjukresor har ökat under många år. Detta beror bland annat på ändrade regelverk, längre restider på grund av sänkta hastighetsgränser och trafikstörningar, men även på förändrade utbudspunkter inom specialistvården med en högre grad av koncentration. Kopplingen mellan vårdens strukturella planering och sjukresornas kostnader måste lyftas fram som en del i planering av utbudspunkter. Kostnader för sjukresor påverkas också av vårdens produktion. När köer betas av och vårdproduktionen går upp ökar också kostnader för sjukresor.

Även om regionen inte har lagenligt ansvar för att arrangera patienters resor till sjukvård måste sjukvården och kollektivtrafiken organiseras så att det går att ta sig dit och hem igen under rimliga förutsättningar. Eftersom regionen är geografiskt stor kan även införandet av

patienthotell vara en väg framåt för patienter som behöver resa långt och vara på plats tidigt på sjukhuset.

Patienter med planerade besök till sjukvården ska ha fria resor inom kollektivtrafiken och biljett ska finnas på kallelsen. Idag bör detta vara fullt möjligt tekniskt genom appen Västtrafik to Go. För patienten innebär det en förhöjd servicenivå. Fria patientresor skulle därtill innebära ett incitament för fler att gå över från resor med egen bil till kollektivtrafiken. En översyn av kollektivtrafiken till och från vårdinrättningar och då särskilt akutsjukhusen ska göras. Översynen ska även ta hänsyn till schemalagningen för sjukhusens medarbetare.

Nuvarande regler i sjukresehandboken är kopplade till patientens folkbokföringsadress eller från en plats där ett akut vårdbehov uppstår till en offentligt finansierad vårdgivare. För den som är sjuk eller skadad och som får stöd hos en anhörig vid tiden är inte sjuktransport möjligt från den tillfälliga vistelsen. En översyn och förändring av handboken måste skyndsamt tas fram för ett mer flexibelt regelverk.

2.1.6 En trygg och tillgänglig akutsjukvård

En tillgänglig akutsjukvård är helt avgörande för att kunna rädda liv. Människor ska känna trygghet i att de vid behov av akut vård ska få detta snabbt och med ett kompetent och bra bemötande. I hela regionen ska man känna sig trygg med att ambulanssjukvården finns där och kommer i tid, oavsett var man bor. Mycket av den akuta sjukvården påbörjas redan i ambulansen och den prehospitala vården behöver fortsätta utvecklas. I budgeten avsätts 25 miljoner för att särskilt stärka ambulanssjukvården på landsbygd.

Rätt bemanning och kompetens säkerställer att avancerad vård kan ges på plats och i transport till sjukhus. Samverkan mellan räddningstjänst och ambulanssjukvård ska stärkas för att säkerställa att livräddande insatser kan ges snabbt. Här är införandet av Framtidens alarmeringstjänst en viktig del i arbetet, där samverkan mellan regionen och SOS Alarm förenklas och regionens samlade resurser används på bästa sätt, såväl när det gäller ambulanser som bedömningsbilar och samverkan med kommunal sjukvård. För att klara insatstiderna kan det behövas fler ambulanser i delar av regionen, liksom andra typer av prehospitala insatser. I Skaraborg har nya bedömningsbilar satts in, men mer behöver göras för att förbättra situationen i såväl Skaraborg som i Fyrbodal och Göteborg. För att öka möjligheten till snabba akuta insatser, exempelvis vid trafikolyckor, är samverkan med räddningstjänsten och den kommunala hemsjukvården kring IVPA (I Väntan På Ambulans) av stor vikt.

En väl utbyggd primärvård, med vårdcentraler med hög tillgänglighet och kvalitet, är en viktig faktor för att minska inflödet till sjukhusens akutmottagningar, så även mobila team. Det viktiga är att den enskilda patienten får rätt vård på rätt vårdnivå i rätt tid. Allt för ofta är akuten inte rätt vårdnivå och på exempelvis Sahlgrenska Universitetssjukhuset är uppemot 40 procent av patienterna på akuten på fel vårdnivå. För att minska väntetiderna på akutmottagningarna behöver flera insatser vidtas. Tillgången till disponibla vårdplatser behöver förbättras. Det ska finnas möjligheter för personalen på akutmottagningen att hänvisa och direkt boka besök för patienten på dess vårdcentral. På sikt ska ett hänvisningskrav till sjukhusens akutmottagningar införas, så att resurserna ges till de patienter som behöver akutsjukhusets resurser.

Under GrönBlå ledning i regionen drevs projektet Förstärkt IVA-vård. Projektet hade som mål att skapa en robust och hållbar struktur för förstärkning av personal inom intensivvården vid extraordinära situationer och särskilda händelser. 70 förstärkningssjuksköterskor och 70 förstärkningsundersköterskor utbildades. Det är viktigt att fortsätta upprätthålla en robust och hållbar struktur inom IVA-vården.

2.1.7 En god tandhälsa hela livet

Att ha en god tandhälsa hela livet är avgörande för en individs livskvalitet och för dennes välbefinnande. Den allmänna tandhälsan har blivit allt bättre, vilket har möjliggjorts genom ett aktivt förebyggande arbete och en ökad kunskap hos invånarna om vikten av att sköta sina tänder.

Tandvården agerar på en konkurrensutsatt marknad och Folktandvården är den enskilt största aktören. Idag upplever många patienter låg tillgänglighet och långa väntetider till undersökning. Folktandvården måste även kunna möta vuxna människors behov av tandvård. Styrelsen får i uppdrag att vidta insatser för att stärka tillgängligheten. Folktandvården behöver samtidigt utveckla all typ av tandvård, från yngre till äldre.

Det finns betydande socioekonomiska skillnader i Västra Götaland. Det handlar dels om individer med behov av tandvård, men som väljer bort vården av ekonomiska skäl, dels grupper där kunskapen att ta hand om sina tänder är bristfällig. Därför ska det förebyggande och hälsofrämjande arbetet stärkas.

Genom tidig prevention kan många problem undvikas senare i livet. Därför ska tandvårdens preventiva arbete inledas så tidigt som möjligt. Alla barn ska ha regelbunden kontakt med tandvården med så korta intervall att ett framgångsrikt preventivt arbete uppnås. Hälsolektioner i skolan, till exempel via preventionsprogrammet Fluor, Råd, Arena, Motivation och Mat, är ett viktigt komplement.

Rapporter pekar på att inflammation i tänder och mun är direkt kopplade till hjärt- och kärlsjukdom och för tidig död. Därför måste insatser göras för äldres tandhälsa. Ett problem är att färre har regelbunden kontakt med tandvården med stigande ålder. Regionen måste arbeta mer aktivt för att äldre ska fortsätta inom tandvården. Tandhälsan måste även ges ökat fokus när de äldre kommer i kontakt med vården och äldretandvården måste få en tydligare roll. Arbetet med att ta del av ny kunskap, utbilda framtida personal och medverka i patientnära forskning behöver fortsätta.

Barn- och ungdomstandvården är kostnadsfri till och med det år man fyller 19 år. Frisktandvården fångar upp unga vuxna som annars i stor utsträckning släpper kontakten med tandvården.

De grupper som har en generellt sämre tandhälsa behöver nås av vården och här har tandvårdens avgifter en avgörande roll. Därför ska avgifterna i den mån det är möjligt utformas så att fler får insatser som leder till en god munhälsa. En särskild utredning behöver tillsättas kring detta. Det förstärkta högkostnadsskyddet, som regeringen har beslutat om, omfattar personer som är 67 år eller äldre. Reformen är viktig och innebär att skyddet efterliknar det som finns i övrig vård.

2.1.8 Lyft den psykiska hälsan

Psykisk ohälsa är ett allvarligt hälsoproblem. Oavsett om det handlar om ångest, depression, bipolär sjukdom eller andra psykiska sjukdomar, är det problem som har en betydande inverkan på en persons livskvalitet och förmåga att fungera i vardagen.

Trots den ökande medvetenheten om psykisk ohälsa, finns det fortfarande mycket stigma kring detta ämne och många som lider av psykiska sjukdomar kämpar fortfarande med att få adekvat hjälp och stöd. För att lyfta den psykiska ohälsan krävs ett utvecklat samarbete mellan olika vårdnivåer med den enskildes behov i centrum.

En stor andel av patienterna som besöker en vårdcentral i regionen gör det på grund av psykiska besvär. Patienterna måste mötas av personal med kompetens att ta emot denna patientgrupp. Därför måste satsningen på mer resurser till psykosocial kompetens inom primärvården fortsätta och antalet psykologer måste bli fler samt kompletteras med satsningar på andra yrkesgrupper som kan bidra till att stärka hälsan för patienten, exempelvis psykiatrisjuksköterskor och fysioterapeuter. Utbyggd psykisk hälsovård ska vara en prioriterad del i utvecklingen av primärvården. Digitala mottagningar kan vara ett sätt att öka tillgängligheten till ett första besök.

Tillgängligheten och produktiviteten inom psykiatrin behöver öka. För att få in fler aktörer inom psykiatrin och därmed öka valfriheten samt mångfalden för patienterna behöver nya driftsformer prövas.

För patientgruppen krävs såväl akuta som tidiga insatser och förebyggande arbete. Vårdformen Psykiatri i hemmet behöver byggas ut och innebär att patienten får vård och stöd i sin egen bostad. Insatserna kan inkludera läkemedelsbehandling, samtalsstöd och psykiatriska bedömningar, ofta genom tvärprofessionella team. Syftet är att erbjuda trygg och individanpassad vård i en välkänd miljö, vilket kan främja återhämtning och minska behovet av slutenvård och minskar trycket på vårdavdelningarna.

Den psykiatriska vården ska, i samarbete med kommunernas socialpsykiatri, fungera sömlöst för patienten som ofta har många vårdkontakter och flera hälsoproblem. Därför är det viktigt att patienten erbjuds en namngiven kontakt inom psykiatrin under behandling och uppföljning. Resurser avsätts i budgeten för att genomföra en utredning för att utveckla psykiatrisk öppenvård i hemmet. Samtidigt behövs fler som vill arbeta inom den psykiatriska vården och fler behöver stanna kvar inom yrket. Det kräver bland annat insatser för att stärka kompetensutvecklingen. Självvald inläggning, där patienten själv bestämmer över sina in- och utskrivningar, ska erbjudas i hela regionen. Målet är att minska behovet av tvångsåtgärder, då dessa i många fall beror på att patienterna är för sjuka när de kommer till sjukhuset. Självvald inläggning kan aldrig ersätta en annan behandling, men kan bli ett viktigt verktyg för att skapa rutiner, bryta en nedåtgående spiral eller hindra att patientens problem förvärras.

Prehospital Psykiatrisk Resurs (PPR), ibland kallade psykiatriambulanser, är en viktig insats som bör byggas ut i hela regionen. Akutbilarna åker ut på larm om självmordsförsök, psykoser och kriser. Att använda en akutbil, i stället för en polisinsats, jämställer psykiatrisk akutsjukvård med somatisk akutsjukvård och kan därmed bidra till att minska stigmat kring psykiska sjukdomar.

Den psykiska hälsan och ohälsan skiljer sig åt mellan grupper, kön och åldrar. Ibland leder psykisk ohälsa till att människor till slut drivs till att ta sitt liv. Detta föregås oftast av en längre process, vilket gör det möjligt för flera aktörer att längs vägen upptäcka och förhindra att processen fullföljs. Suicid är en stor folkhälsoutmaning och regionens suicidpreventiva arbete behöver förstärkas för att uppnå nollvisionen.

Forskning visar att nio av tio personer hellre söker vårdens än socialtjänstens insatser. Olika former av missbruk ska ses som en sjukdom och bör därför behandlas av hälso- och sjukvården. Vårdcentralernas kompetens måste stärkas så att de ska kunna bli den första och kanske enda vårdkontakt som personer med missbruksproblem behöver ha kontakt med. Regionens sprututbytesmottagningar fyller en viktig funktion för att minska spridning av blodsmitta, främja hälsa, förbättra livskvaliteten för personer som injicerar droger samt erbjuda en ingång till beroendevård. Ett fortsatt arbete behövs för att brukarens förtroende för vården och myndigheter ska öka.

Långsiktig finansiering behöver säkras för de insatser som idag finns att tillgå inom Västra Götaland och som är i linje med den nationella samsjuklighetsutredningens förslag. Exempelvis insatser för ett mer integrerat arbete där psykiatri och socialtjänst arbetar tillsammans kring patienten samt uppsökande verksamheter för de patienter som har den mest komplexa psykiatriska- och sociala problematiken. En regional plan är under framtagande och är tänkt att vara ett levande dokument som kan byggas på och sammanfogas med den kommande nationella planen. En skatteväxling kommer att göras men förberedelser behöver starta redan nu inför de beslut som väntas på nationell nivå. För att finansiera fler vårdplatser inom rättspsykiatri avsätts 20 miljoner 2027 och ytterligare 22 miljoner 2028.

Dödligheten bland narkotikamissbrukare är mycket hög i Sverige. Fler insatser krävs för att minska dödsfallen. Regionen ska ansöka om en nationell försöksverksamhet för att kunna erbjuda en skyddad miljö där brukare lagligt kan injicera droger under övervakning av utbildad vårdpersonal, så kallade brukarrum. Från 2029 finansieras försöksverksamheten.

Rättspsykiatri är en vårdform för personer som begått brott under allvarlig psykisk störning och som dömts till vård istället för fängelse. Vården syftar till att behandla den psykiska ohälsan, förebygga återfall i brott samt stödja patientens återanpassning till samhället. Den kombinerar psykiatrisk behandling med hög säkerhet och omfattande riskbedömningar. Verksamheterna i Falköping, Göteborg och Vänersborg behöver förstärkas.

2.1.8.1 Krafttag mot ungas psykiska ohälsa

Alla barn förtjänar en bra start i livet med kärlek, trygghet och omsorg då barn- och ungdomsåren lägger grunden för hälsan under resten av livet. Det finns ett mycket starkt samband mellan hur väl ett barn lyckas i skolan och barnets hälsa som vuxen och möjlighet till ett gott liv. BVC och MVC har en viktig roll att tidigt informera och fånga upp barn och deras familjer som är i behov av stöd.

Det är viktigt att säkerställa primärvårdens möjligheter att omhänderta patienter med lättare psykisk ohälsa, och därmed minska trycket på barn- och ungdomspsykiatri och vuxenpsykiatri. Genom förstärkt kapacitet på vårdcentralerna, ett starkare elevhälsoarbete, tillgängliga ungdomsmottagningar, öppna mötesplatser för unga och fler digitala verktyg kan fler unga få hjälp med att hantera sin ohälsa. Det är viktigt att fortsätta vidta insatser för att öka tillgängligheten. Likaså behöver övergången mellan barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri säkerställas så att tidigare kunskaper och vårdinsatser inte går förlorade och en fortsatt god vårdkvalitet kan upprätthållas.

Satsningarna på specialiserade UPH-enheter (Ungas psykiska hälsa) och samordningen av Barn och ungdomspsykiatri mellan specialistvård och vårdcentralerna (En väg in) har varit framgångsrika och kommer nu utvecklas vidare inom vårdval BUP som ska införas senast 1 januari 2028. Kontaktvägarna till vården, såväl fysiskt som digitalt, måste vara lättillgängliga för i synnerhet unga människor och finnas i miljöer där de rör sig.

En annan grupp där den psykiska ohälsan ökar, men som inte ryms inom UPH-mottagningarnas uppdrag, är studenter vid universitet och högskolor. Nästan varannan student uppger besvär av ångslan, oro eller ångest. Studenthälsan är ett komplement till den offentliga vården och ska jobba förebyggande. Regionen behöver ta ett större ansvar för den här patientgruppen. En förstärkning av vården skulle kunna vara att filialer till vårdcentraler inrättas i nära geografisk anslutning till lärosäte eller till och med på campus.

2.1.8.2 Nystart för Barn- och ungdomspsykiatri

Barn- och ungdomspsykiatri har under lång tid haft utmaningar. Allt fler barn och unga har en ökande psykisk ohälsa, vilket har bidragit till ett ökat remissflöde. Samtidigt ökar behovet av mer omfattade åtgärder. Trots att vårdgarantin fastställer en väntetid på högst 30 dagar till första besök samt ytterligare 30 dagar till fördjupad utredning och behandling, uppfylldes inte vårdgarantin på något av sjukhusen. Tusentals barn väntar på ett förstabesök eller utredning. Köerna måste kortas. På initiativ från Grönblå samverkan, arbetar regionen med att införa vårdval BUP för att öka valmöjligheterna för patienter och deras familjer. Införandet av vårdval inom BUP kommer att bidra till ökad tillgänglighet och nära vård för patienterna. Att erbjuda fler valmöjligheter och möjligheter till specialisering kan förbättra tillgången till barn- och ungdomspsykiatrisk vård och möta barnens specifika behov på ett mer individanpassat sätt. Under 2027 kommer arbetet med Krav och kvalitetsbok, som styr vårdvalet samt hanterar innehåll och gränsdragningar, att intensifieras. Vårdvalet kommer innebära att tillgängligheten ökar och att barn och unga får snabbare behandling inom den öppna specialiserade barn- och ungdomspsykiatri. En mångfald av vårdgivare skapar också ökad valfrihet för vårdpersonal. Fler attraktiva arbetsgivare gör att fler kommer vilja söka sig till de viktiga yrkena inom psykiatriens verksamheter.

Även slutenvården har stora utmaningar med tillgänglighet och jämlik vård. Orsaken till det är svårigheten med att rekrytera och tillgången till specialistläkare. Detta har lett till att sjukhusen har tvingats att stänga avdelningar. Idag står hela norra och östra Västra Götaland utan slutenvård psykiatrivård för barn och unga i sitt närområde. Detta är inte hållbart i längden och regionen behöver ta fram en långsiktig och hållbar plan för att säkerställa jämlik vård i hela regionen.

Svensk som internationell forskning visar att barns skärmanvändning hämmar barns språkutveckling och kognitiva förmågor. Folkhälsomyndighetens nationella rekommendationer om barns skärmanvändning ska implementeras fullt ut i regionens verksamheter. Regionens verksamheter som möter barn och deras föräldrar ska utveckla rutiner för att lyfta kunskap kring barns fysiska och psykiska hälsa och riskfaktorer kopplat till användning av skärmar.

2.1.9 Patientsäkerhet och läkemedel

Målsättningen för patientsäkerhetsarbetet och allt kvalitetsarbete måste vara att Västra Götalandsregionen ska ha Sveriges säkraste hälso- och sjukvård. För att nå dit måste en nollvision mot undvikbara patientskador och vårdrelaterade infektioner införas.

Alla vårdskador eller händelser som kan leda till vårdskada ska rapporteras. Verksamheten måste arbeta systematiskt och långsiktigt med mål, åtgärder och uppföljning.

Bristande patientsäkerhet orsakar höga kostnader för samhället, men framför allt ett stort personligt lidande. Därför behövs ett stärkt fokus på att undvika vårdskador. Det behövs även forskning och utveckling på området. Ingen ska behöva avlida eller invalidiseras på grund av undvikbara misstag i vården, vårdrelaterade skador eller infektioner.

Rapporten, Väntan på vård – Patienters upplevelser i väntan på operation eller annan behandling, ger en tydlig bild av hur patienter och närstående har upplevt sin väntan på vård i VGR. Tillvaron präglas av långa sjukskrivningar, social isolering och försämrad hälsa. Vissa patienter upplever att livet sätts på paus i väntan, i kön, till planerad operation. Den bristande tillgängligheten och de långa köerna i hälso- och sjukvården gör patienterna sjukare. Genom ett aktivt och långsiktigt patientsäkerhetsarbete kan mycket onödigt lidande som orsakas av vården undvikas. Här fyller regionens patientnämnder en viktig funktion.

Klinisk forskning är en avgörande komponent för att utveckla morgondagens sjukvård. Vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset, som är Sveriges största sjukhus, bedrivs merparten av regionens forskning, utveckling och innovation. Regionen ska ligga i frontlinjen av den medicinska utvecklingen, vilket kräver en högre ambitionsnivå. För att möjliggöra medicinsk förnyelse och ett ordnat införande av nya metoder och läkemedel måste ytterligare resurser satsas. Antalet kliniska prövningar behöver öka i Västra Götaland. Regionen ska vara en nyckelaktör inom klinisk utveckling samt testning och implementering av innovationer – både de som har sitt ursprung i forskning och de som utvecklats i samverkan mellan vården och näringslivet. Detta förutsätter ett nära samarbete med akademien och näringslivet, i linje med den regionala planen för Life Science

En bättre läkemedelsanvändning är också en av de viktigaste patientsäkerhetsfrågorna. Felaktig läkemedelsanvändning innebär stora kostnader för samhället i form av sjukhusvistelser, långsammare tillfrisknande eller lägre livskvalitet. I detta arbete är kontinuerliga läkemedelsgenomgångar och kontinuitet till fast läkarkontakt helt centralt.

Virussjukdomen, TBE, som sprids via fästingar har ökat kraftigt under de senaste åren och finns nu utbredd i hela länet. TBE är en allvarlig sjukdom som kan leda till många års lidande och är en svår belastning för såväl sjukvården som individen. Vaccination är ett enkelt sätt att skydda sig mot denna sjukdom. Regionens smittskydd rekommenderar vaccinering för de som rör sig i naturen. Från 2026 finansieras kostnadsfri vaccination för treåringar. VGR ska stegvis inkludera fler åldersgrupper i den kostnadsfria vaccinationen och därför satsar vi ytterligare 47,8 miljoner under planperioden. Ambitionen är att finansiera kostnadsfri vaccinering för barn och unga fullt ut under nästa mandatperiod.

Utvecklingen av nya läkemedel såsom exempelvis avancerade terapiläkemedel och terapeutiska oligonukleotider är en av orsakerna till att kostnaderna för läkemedel ökar. Dessa läkemedel innebär stora framsteg för patienterna och mer träffsäkra mediciner. Denna utveckling innebär också ett viktigt led i omställningen av vården.

2.1.10 Växla upp folkhälsoarbetet

Folkhälsoarbetet skapar möjligheter för trygga och goda uppväxtvillkor, livslångt lärande, ökat arbetsdeltagande, åldrande med livskvalitet samt goda levnadsvanor. Alla människor kan påverka sin hälsa genom egna val, men utgångspunkten och förutsättningarna skiljer sig åt. Hälso- och sjukvården har som uppgift att stödja och skapa goda förutsättningar för dessa val, inte styra människors sätt att leva. Det innebär att vård och kunskap som kan förebygga sjukdom och förändra livsstilen ska erbjudas. Att skapa förutsättningar för en god hälsa hos befolkningen är därför en viktig uppgift. I detta arbete har de delregionala nämnderna, med sitt lokala fokus, ett centralt ansvar.

En förbättrad och mer jämlik folkhälsa är en viktig och strategisk framtidsfråga. Den nya planen för regionövergripande folkhälsoarbete möjliggör en helhetssyn där sjukvård och förebyggande folkhälsoarbete hänger samman. Planen har ett brett samhällsperspektiv där frågor kring jämlikhet, delaktighet, språkkunskaper och jämställdhet ingår. Folkhälsan påverkas av möjligheterna för alla barn och unga i Västra Götaland att få en bra start i livet och god hälsa, utbildning och framtidstro.

Forskning, nya läkemedel, nya behandlingsmetoder och nya innovativa samarbeten för bättre hälsa ska tas tillvara. Människors hälsa påverkas också av möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden, ta del av kultur och ägna sig åt eget skapande. Utmaningen framåt blir hur planen ska genomföras strategiskt. Arbetsformer, ansvarsfördelning, uppdrag och resurser

behöver bli tydliga för alla aktörer. Här är folkhälsoavtalen ett viktigt verktyg. Civilsamhället måste involveras och inkluderas i arbetet. Särskilt fokus ska sättas på dem som oftare drabbas av ohälsa och för tidig död.

2.1.11 Digital vård

Digitalisering är inte en universallösning och kan inte ensamt lösa sjukvårdens utmaningar, men den är ett verktyg för att stödja en jämlik och kunskapsbaserad vård, personcentrerad vård och effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser. För många patienter kan digitala besök öka tillgängligheten, förenkla besöken och tillgängliggöra information. För vården och dess anställda ska digitaliseringen bidra till att förenkla administrationen och frigöra tid och resurser för patienterna. 1177 och appen Vård och hälsa ska utvecklas för att bli den naturliga vägen till vården.

Nya sätt att bedriva vård och behandling utvecklas hela tiden och vården kan idag flytta in i människors hem tack vare digitala hjälpmedel. Det är viktigt att vård, kontinuerligt stöd och förebyggande insatser i möjligaste mån är tillgängliga oavsett var man befinner sig fysiskt.

Allt fler invånare vill och har förmåga att använda digitala vårdkontakter och tjänster. Men behoven och möjligheterna ser olika ut för olika individer. En individ som har haft god digital förmåga kan förlora den i takt med exempelvis demens. Därför måste det säkerställas att personer med mindre digital förmåga erbjuds likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård. De som inte kan nyttja digitala vårdkontakter måste erbjudas andra alternativ.

Regionens arbete med att samordna och öka takten i digitaliseringsarbetet behöver fortsätta. Utvecklingen av digitala tjänster bör prioriteras för de områden där digitalisering kan göra mest nytta. Därför behövs kunskap om gapet mellan vårdbehov och kapacitet och en analys av vilka av patientens behov som kan omhändertas med digitala lösningar. Nämnder och styrelser ska fokusera på resursanvändning och effekthemtagning samt säkerställa att tidigare uppgifter avslutas.

En mer utbyggd och digitaliserad primärvård leder till ökad kontinuitet, tillgänglighet, trygghet och samordning för patienter och närstående och möjliggör samtidigt en ökning av de hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatserna. Alla vårdcentraler ska därför kunna erbjuda sina listade patienter en digital mottagning och digitala kontaktvägar. Det går dock inte att bortse från det digitala utanförskap som finns, särskilt hos äldre patienter, och därför måste möjligheterna till andra kontaktvägar kvarstå.

Det finns idag digitala vårdgivare som erbjuder olika tjänster till Västra Götalands invånare. Rätt använda kan dessa tjänster utgöra en viktig resurs för att öka invånarnas tillgänglighet till digitala vårdformer. Men detta måste ske på ett sådant sätt att principen om kontinuitet och att prioritera patienter med störst vårdbehov inte urholkas eller att kostnaderna ökar i alltför hög takt. Det behövs därför en nära samverkan med övriga regioner och de digitala vårdgivarna.

2.1.12 Strategi för hälso- och sjukvården

Strategin för omställningen fastställdes av regionfullmäktige i november 2022 och innebär en ambitionshöjning i genomförandet av omställningen. Huvudområdena är nära vård, prioritering, digitalisering, kvalitetsdriven verksamhetsutveckling och kompetensförsörjning samt sjukvård för barn och unga. Strategin, som är av övergripande karaktär, ska kompletteras med regionövergripande planer för genomförande som beslutas av den strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden. Under 2027 och framåt fortsätter arbetet med att ta fram förslag till nytt

måldokument för hälso- och sjukvård som ska ersätta den nuvarande strategin. Det förändrade säkerhetsläget i Sverige och Europa innebär nya utmaningar som ska tas omhand i den reviderade strategin. Den Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden ska omsätta planerna i uppdrag till regionens utförarstyrelser, avtal med externa vårdgivare och Krav- och kvalitetsböcker för vårdvalen.

2.2 Regional utveckling

Det regionala utvecklingsarbetet i Västra Götaland är både långsiktigt och strategiskt. Det omfattar utveckling inom näringsliv, forskning, utbildning, kultur, social hållbarhet, miljö samt infrastruktur. Arbetet sker i nära samverkan med offentlig sektor, näringsliv, universitet och högskolor samt det civila samhället.

Människors förutsättningar till ett bra liv är beroende av hur det går på arbetsmarknaden och för ekonomin. Tillväxt, forskning och utveckling är helt avgörande för att skapa goda förutsättningar för länet. Det förutsätter att det finns människor som utbildar sig, startar och driver företag och som är nyfikna på framtiden. Människor ska kunna välja att bo, arbeta och verka där de vill i hela i Västra Götaland, oavsett ålder. För att göra det möjligt behöver avstånden mellan platser för arbete, service, kultur och fritid minska.

Västra Götaland ska konkurrera med omvärlden genom kunskap. En stark forskningsmiljö bidrar till att stärka Västra Götalands position i Sverige och världen, för både offentliga verksamheter och för näringslivet. Västra Götalandsregionen ska fungera som ett nav, för att tillsammans med universitet, högskolor och näringsliv kunna möta framtidens utmaningar med mer kunskap och fler innovationer som skapar en bättre välfärd, fler företag och fler arbetstillfällen. Regionen ska skapa förutsättningar för både små och stora företag att delta i forskningssamarbeten. Företagen i Västra Götaland lägger alltmer medel på forskning och utveckling. 35 procent av de privata FoU-utgifterna i Sverige investeras i Västra Götaland. Det är en utveckling som ska stärkas.

Den enskilt viktigaste skyddsfaktorn för att barn och unga ska lyckas senare i livet och få en bra hälsa är en framgångsrik skola. 2025 lämnade 3 600 elever (17,5 procent) grundskolan utan behörighet till gymnasiet i länet och 26 procent fullföljer inte gymnasiet inom fyra år efter start. Skillnaderna mellan kommunerna är stora och gymnasiebehörigheten har sjunkit i alla delregioner de senaste åren. I den nya regionala utvecklingsstrategin är ett viktigt fokus att framtidsrusta barn och unga.

Kriminaliteten drabbar inte bara enskilda individer utan hela vårt samhälle. Det är ett gift som slår mot Västra Götalandsregionen, dess kommuner och begränsar människors frihet. Hela samhället behöver hjälpas åt för att hindra att barn och unga rekryteras till kriminella nätverk. Det behövs tidiga och förebyggande insatser för att hindra att barn hamnar i riskzon. Det är inte bara en fråga för socialtjänst och skola utan en fråga som även gäller delar av regionens verksamheter. En stor andel av barn och unga som hamnar i kriminalitet har psykiatriska diagnoser, såsom ADHD, autism och inlärningssvårigheter. I arbetet mot den organiserad brottslighet och gängkriminalitet krävs en fungerade samverkan mellan kommuner, regionen och myndigheter. Här kan regionen spela en samordnande roll och initiera en regional kraftsamling.

2.2.1 Ökad inkludering

Att öka inkluderingen är prioriterat för att klara omställningen till ett hållbart och konkurrenskraftigt Västra Götaland. Det handlar om att skapa förutsättningar för alla individer

att kunna vara aktiva i arbets- och samhällsliv. Det handlar också om att öka människors tillit till varandra, till samhället och till demokratin. Regionens program Öka inkluderingen beskriver inriktningar och prioriteringar fram till 2030.

Människors uppfattning om tillit till andra människor, till den egna förmågan samt till stat och offentlig sektor, är en central aspekt i ett hållbart samhälle. Där det finns en hög grad av tillit till stat och offentlig sektor tenderar människor att lita mer även till varandra och tvärtom. Tillit fungerar som ett sammanhållande kitt medan bristande tillit bidrar till misstänksamhet, segregation och korruption.

Civila samhällets organisationer fungerar som röstbärare, opinionsbildare och initiativtagare och utgör med sina olika föreningar och mötesplatser en central roll. För att inte lämna någon utanför behövs dialog och delaktighet. Detta är avgörande faktorer för att stärka tillit, men även för att förbättra folkhälsan hos utsatta grupper. Därför är det viktigt att stärka dialogen med civilsamhället och nyttja möjligheterna till Idéburet offentligt partnerskap (IOP) när så är lämpligt.

2.2.2 En progressiv röst i klimatarbetet

Klimatförändringarna måste stoppas. Därför måste fossila bränslen fasas ut. Koldioxid måste fångas upp och lagras i stor skala. Vi måste också fortsätta binda kol i skog och mark. Det är så våra barn och barnbarn kan växa upp med samma möjligheter som vi har i dag.

Vetenskap, teknikutveckling och tillväxt möjliggör lösningar på dagens miljö- och klimatproblem. Digitaliseringen och delningsekonomin banar väg för nya konsumtionsmönster och beteenden. Utgångspunkten för regionens miljö- och klimatpolitik handlar därför om ansvarstagande utifrån innovativa och marknadsekonomiska principer. Det är människors innovationsförmåga, inte politiker eller förbudspolitik, som driver fram smarta hållbara lösningar. Västra Götalandsregionen ska vara en pådrivare för en progressiv miljöutveckling inom den egna organisationen, liksom i länet, i samarbete med kommuner och näringsliv. Det regionala ansvaret är stort när det kommer till klimatomställningen och att nå det globala klimatavtalet.

Naturen och den biologiska mångfalden måste skyddas och bevaras. Det är viktigt för allt levande på jorden och för kommande generationer. Vi är beroende av naturen och den biologiska mångfalden för vår överlevnad. Samhället vilar på de ekosystemtjänster den möjliggör. Regionen har i samverkan med kommuner, miljövärdande organisationer, vattenvårdsförbunden och internationella organisationer en viktig roll att spela. Västra Götalandsregionen ska vara drivande i denna process, för att få fram bättre lösningar och relevanta miljökrav för sjöfart, fiskenäring och kustnära friluftsliv. Vi avsätter extra resurser till Västkuststiftelsen.

Den biologiska mångfalden är hotad av både klimatförändringar och utbredningen av invasiva främmande arter. Svenska vilda arter som riskerar att utrotas behöver säkras. Göteborgs botaniska trädgård har startat en fröbank där fröer från svenska vilda arter bevaras. Fokus ligger på att samla in fröer från arter som är hotade och där Nordens flora är särskilt unik. Detta ligger i linje med Liberalernas tidigare initiativ om att starta en fröbank för vilda växter. För att stärka forskningsverksamheten vid Botaniska trädgården avsätts resurser.

Hav, sjöar och vattendrag är en stor del av Västra Götaland. Välmående hav är en förutsättning för att stoppa klimatförändringarna. Föroreningar och skräp sprids i större omfattning än någonsin tidigare samtidigt som hav och sjöar blir surare och varmare av våra koldioxidutsläpp. Plast och annat skräp ska inte hamna i våra vatten. Därför behöver kustområden

återkommande städas. Så kallade spökgarn är ett hot mot havets arter och ska upp ur haven. Fler områden ska skyddas som marina reservat. Samtidigt behöver regionen ta ansvar för att förebygga översvämningar genom satsningar på klimatanpassning, naturbaserade lösningar och stärkt beredskap. Samhällen, infrastruktur och viktiga naturvärden måste skyddas från extremväder och stigande vattennivåer.

2.2.3 Fler företag och fler i jobb

Det är genom företagens möjlighet att växa som jobb skapas. Fler jobb i växande företag betyder nya livschanser för individer, minskat utanförskap och i förlängningen ökade skatteintäkter; vilket i sin tur finansierar den gemensamma välfärden. Regionens arbete med att skapa goda förutsättningar för tillväxt i hela regionen bygger på att stödja styrkeområdena Hållbar produktion och resursanvändning, Hälsa och Life science, Livsmedelssystem, gröna, blå och skogliga näringar, Framtidens mobilitet, Besöksnäring samt kulturella och kreativa branscher och Banbrytande tekniker. Det är branscher som har stor betydelse för Västra Götalands konkurrenskraft, arbetsmarknad, forskning och utveckling samt kapacitet till omställning. Detta arbete bidrar till att stärka arbetsmarknadsregionerna, den lokala utvecklingen av arbetstillfällen och konkurrenskraften.

Goda villkor för entreprenörskap är avgörande för att få fler nya företag. Vi måste ta till vara nyskapande idéer och uppmuntra den kreativitet som finns. Det bör vara huvudfokus i arbetet med de långsiktiga prioriteringarna att stärka innovationskraften samt bygga kompetens. Fokus ska läggas på innovationssystem och kunskap om vad som är viktiga framgångsfaktorer för företagande. För att fler företag och företagare ska etablera sig krävs mer av start-up-processer, startkapital, fungerande matchning mellan jobb och personal samt tillgång till kvalificerade utbildningar. Företagarorganisationer samt Science Parks och inkubatorer som medfinansieras av regionen har en viktig roll att spela. För att kunna attrahera internationell kompetens och arbetskraft, som är helt avgörande för länets utveckling och kompetensförsörjning av näringslivet, krävs förändringar i nationella regelverk och system.

Att kunna försörja sig själv är vägen till ett självständigt liv, men många saknar vägar in till arbetsmarknaden. Arbetslinjen behöver stärkas och det måste bli enklare att få sitt första jobb. Fungerande integration börjar med tillgång till svenska språket och möjligheten att bidra till egen försörjning. Regionen har som en stor arbetsgivare och som ansvarig för stora arbetsplatser ett särskilt ansvar. För personer som är nya i Sverige kan till exempel instegsjobb vara ett sätt att få en första kontakt med arbetsmarknaden. En fungerande matchning på arbetsmarknaden kräver lokalkännedom om samhället och arbetsgivarna. Därför vill vi se ett ökat regionalt ansvar för insatser och åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken. Som ett viktigt led i detta ska en integrationspolitisk agenda lanseras med fokus på att få fler i arbete, särskilt kvinnor födda utomlands. För detta avsätts resurser i budgeten.

Den gröna näringen är en central del av länets hållbara utveckling och långsiktiga livsmedelsförsörjning. Förutsättningarna för jord- och skogsbruket behöver därför stärkas för att bidra till sysselsättning, klimatomställning och en livskraftig landsbygd.

Den gröna näringen är växande, vilket gör en förbättrad matchning mellan arbetslösa och en växande arbetsmarknad önskvärd. Här ingår jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring, liksom havs- och vattenbruk och hästnäringen, som samtliga ställer ökade krav på arbetskraft. Länets naturbruksskolor fyller en viktig funktion i detta arbete. Det är därför angeläget att kvaliteten i undervisningen säkerställs och håller en hög nivå.

Besöksnäringen, med allt från småskaligt företagande till större besöksmål, är en viktig motor för Västra Götalandsregionens tillväxt och skapar arbetstillfällen i både städer och på

landsbygden. Genom att utveckla regionens attraktionskraft stärker vi näringslivet, ökar skatteintäkterna och bidrar till en levande kultur- och naturmiljö. Länet ska vara en attraktiv plats att både besöka och återvända till. I detta arbete har det regionala bolaget Turistrådet Västsverige en central roll i att både utveckla och marknadsföra länet som destination för besökare från när och fjärran samt att stärka besöksnäringen som bransch.

Västsverige behöver en tydlig och gemensam strategi för turismnäringen och mötesindustrin. Det är viktigt att underlätta för besökare att uppleva mer av vad en plats har att erbjuda och att få dem att stanna längre i samband med konferenser, idrotts- och kulturevenemang. Ett ökat fokus på småskalig besöksnäring är nödvändigt. Lika viktigt är att satsa på utbildning och säkrad kompetensförsörjning för branschen samt på den infrastruktur som möjliggör besök.

2.2.4 Infrastruktur för tillväxt och utveckling

För att Västra Götaland fortsatt ska vara en motor i svenskt näringsliv och utvecklingen ska komma hela regionen till del behövs en politik som syftar till utveckling och tillväxt. Infrastrukturen är ett verktyg för utveckling av näringsliv och arbetsmarknad. Västra Götalandsregionen kan som regionalt planeringsorgan agera kraftfullt för att stärka infrastrukturen. Ett viktigt perspektiv i detta arbete är att vidga det nordiska samarbetet på området för att gemensamt stärka konkurrenskraften.

Arbetet med att knyta samman länet ska fortsätta, där är fler och fungerande tvärförbindelser viktiga. Arbetsmarknadsregionerna ska bli färre, stad och land ska knytas samman, fler ska ha närmare till jobb och studier utan att behöva flytta. För detta krävs goda kommunikationer i hela regionen och en funktionell infrastruktur som sammantaget underlättar såväl pendling som distansarbete.

En fortsatt utbyggnad av digitala nät är nödvändig för att hela regionen ska få tillgång till bredband. För det krävs fortsatt stöttning till utbyggnad av i första hand fibernät, men också ett mobilnät med bättre täckning. Tåg och bussar inom kollektivtrafiken ska ha wi-fi.

Västra Götaland är en industriregion av stor betydelse för hela Sveriges utveckling och konkurrenskraft. Näringslivets beslut om omfattande etableringar, bland annat nya batterifabriker, måste mötas av nationella investeringar i transport- och energinfrastruktur.

En pålitlig energiförsörjning är grunden för ett modernt samhälle. Dagens energisystem möter inte vare sig nuvarande eller framtida behov, särskilt inte i ljuset av en allt mer osäker omvärld. Fram till år 2030 förväntas elbehovet i Västra Götaland fördubblas, vilket motsvarar ett tillskott på ytterligare 12 till 20 TWh. I dag är den regionala självförsörjningsgraden av el låg – cirka 70 procent av elen importeras – och denna andel måste minska. Utan ökad nationell och regional produktion, utbyggnad av elnätet samt högre kapacitet riskeras flera av de elintensiva investeringar som planeras i länet.

Västra Götalandsregionen behöver därför driva på det nationella arbetet kring elnätskapaciteten. Satsningar krävs för att främja lokal och hållbar elproduktion i Västsverige, samt för att öka kunskapen om affärsmodeller för topplastproduktion vid perioder av hög elanvändning. På kort sikt behövs också en stärkt regional beredskap för att skapa ett robust och motståndskraftigt energisystem.

Energianvändningen får inte ske på bekostnad av klimatet. Olja, kol och fossilgas måste fasas ut helt. I stället krävs en kraftig utbyggnad av fossilfri energi – kärnkraft, sol, vind och biobränslen. För att klara både klimatmålen och den globala konkurrensen måste både industrin och

transportsektorn elektrifieras och regionen bör ta initiativ för att utreda platser för små modulära reaktorer (SMR).

2.2.5 Rusta upp och bygg ut infrastrukturen

Fungerande kommunikationer är en grundläggande förutsättning för individens frihet, för ett blomstrande näringsliv och öppna gränsöverskridande marknader. Infrastrukturen i Västra Götaland behöver uppgraderas, annars stannar Sverige.

Under mandatperioden har ett avtal tecknats mellan staten, Västra Götalandsregionen och berörda kommuner för att möjliggöra en ny, snabb, järnväg mellan Göteborg, Landvetter flygplats och Borås, med möjlighet till fortsatt utbyggnad mot Jönköping. Avtalet är välkommet, då en ny järnväg är helt avgörande för att sammanlänka arbetsmarknadsregionerna mellan länets två största städer, för att stärka pendlingen och möjliggöra bättre godsflöden. Dessutom bidrar sträckan till att avlasta riksväg 40 in mot Göteborg och stadens gatunät från bilar och bussar. Den nuvarande Kust till kustbanan är enkelspårig och underdimensionerad i förhållande till resbehovet i stråket.

Ett fungerande järnvägsnät har stor betydelse för näringslivet och för den enskilde. Samtliga regionala järnvägar måste därför rustas upp för att kunna utgöra stommen i transportnätet för såväl gods som persontrafik. Till exempel behöver det byggas två nya spår mellan Göteborg och Alingsås för att stärka kapaciteten på Västra Stambanan. Standarden på de regionala banorna måste uppgraderas för att de ska kunna användas för att leda om trafik. Det är en nödvändig åtgärd för ett robust järnvägsnät för gods- och persontransporter, men även ur ett militär- och civilförsvarmässigt perspektiv.

STRING-samarbetet som sträcker sig från Oslo i norr till Hamburg i söder via Västkusten ökar vår regions konkurrenskraft och tillsammans med övriga delar av Västra Skandinavien skapar det skalfördelar som gynnar samtliga områdens attraktionskraft och tillväxtskapande förmåga. Västra Götaland ska ta vara på sin strategiskt viktiga placering mellan Oslo och Köpenhamn. Järnväg mellan Göteborg och Oslo behöver byggas ut till dubbelspår på hela sträckan. I gränsregionen Sverige – Norge ska människor kunna välja att bo och verka på bägge sidor gränsen.

Merparten av den svenska och nordiska exporten och importen går via hamnar på Västkusten, i synnerhet via Göteborgs hamn som är ett riksintresse. Hamnen behöver fortsatta nationella investeringar för att vara konkurrenskraftig. Sjöfartsleden Göta älv är en nödvändig del av transportsystemet för att inte flytta över fler transporter till lastbilar. Regionen ska verka för att fler transporter kan ske via sjöfart under förutsättning att hamnar, slussar, farleder och lastsystem moderniseras. En förutsättning för att säkra Vänersjöfartens framtid är att Trollhättan får nya och större slussar för att ersätta de gamla som kommer vara uttjänta 2030. Regionen ska verka för att sjöfartens miljöpåverkan ska minska, det gäller särskilt i den egna verksamheten.

Västra Götaland ska ha ett säkert och modernt vägnät. För många är bilen en förutsättning och helt avgörande för att kunna ta sig mellan boende och arbete. Utbyggnaden av E20 som kommunerna och Västra Götalandsregionen har avtalat om är en viktig del för att underlätta transporter. Även Sveriges längsta väg E45 från Trollhättan och genom Dalsland behöver trafiksäkras och breddas, särskilt i den hårt olycksdrabbade sträckan mellan Vänersborg och Mellerud. För att snabba upp elektrifieringen av transportsystemet i Västra Götaland behöver utbyggnaden av publik laddinfrastruktur för både tunga och lätta fordon fortsätta.

E6 är en av Sveriges viktigaste vägar. Den är en regional pulsåder och men den binder också samman storstadsregioner Oslo, Göteborg och Öresund. En stor del av trafiken på vägen utgörs av lastbilstransporter, inte minst till och från Göteborgs hamn. Motorvägen utgör även Norges viktigaste väg till Europa. Jordskredet som förstörde E6:an, i höjd med Stenungsund, var en extraordinär händelse med omfattande påverkan. Händelsen visar att det behövs ett fortsatt förebyggande arbete kring skredrisker i länet.

Det finns även ett stort behov av att utveckla och rusta upp infrastrukturen för cykel som transportmedel, såväl för fritid och turism som för arbets- och studiependling. Detta gäller inte bara i de större städerna, utan även på mindre orter och landsbygd.

I det regionala utvecklingsuppdraget ingår att upprätta en plan för den regionala transportinfrastrukturen. Utifrån de regionala förutsättningarna prioriteras vilka åtgärder och insatser som är aktuella att genomföra. Nuvarande regionala plan antogs i regionfullmäktige i november 2025. Tillsammans med kommunalförbunden samordnas regionens prioriteringar och synpunkter på den nationella infrastrukturplanen.

2.2.6 Regional utvecklingsstrategi

Den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland 2021–2030 (RUS:en) pekar ut riktningen för Västra Götalands utveckling. Strategin består av fyra långsiktiga prioriteringar som beskriver områden där aktörer i Västra Götaland behöver samverka och genomföra gemensamma insatser för att ställa om Västra Götaland till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle: stärka innovationskraften, bygga kompetens, öka inkluderingen och knyta samman Västra Götaland. Under perioden 2024–2025 har strategin setts över. Målet och prioriteringarna ligger fast, medan kraftsamlingarna har uppdaterats till; Framtidsrusta barn och unga, Industrins gröna omställning samt Ökad robusthet genom samverkan i samhällsplanering.

Dessa ersätter och bygger delvis på nuvarande kraftsamlingar: fullföljda studier, digitalisering, elektrifiering samt cirkulära affärsmodeller. Det är samtidigt viktigt att fortsätta stödja och värna uppbyggda samverkansstrukturer från tidigare kraftsamlingar, så att exempelvis digitalisering och AI fortsatt kan bidra till ett stärkt genomförande inom strategins olika delar.

2.3 Kollektivtrafik

Människor ska kunna välja att bo, arbeta och verka där de vill i Västra Götaland. Kollektivtrafiken är ett centralt verktyg för att möjliggöra detta. Kollektivtrafiken i länet ska kännetecknas av en hög turtäthet, stor punktlighet, smidiga byten, rimliga priser samt en hög kvalitet och komfort i resandet. Dessutom ska såväl personal som resenärer känna sig trygga. För att kollektivtrafiken ska vara konkurrenskraftig ska trafiken även försörja viktiga målpunkter för kultur och fritidsaktiviteter. Tillgång till en snabb och punktlig kollektivtrafik ger resenärer möjligheten att ställa bilen. Det stärker arbetsmarknaden samtidigt som köer, buller och utsläpp från trafiken minskar.

2.3.1 Bättre trafik i hela regionen

Västra Götalands utveckling och resenärernas efterfrågan av kollektivtrafik ska vara central för den fortsatta trafikplaneringen. De enskilt vanligaste resorna med kollektivtrafiken är kopplade till arbete och studier och sker genom utpekade stråk. Det är också de resorna som är relativt

regelbundna och sker till målpunkter dit många vill resa samtidigt och över tid samt är enklare att kollektivtrafikförsörja.

Kollektivtrafiknätet utanför tätorterna bygger på dessa stråk. För att ett stråktänkande ska fungera för hela regionen måste det finnas en rationell och effektiv närtrafik som ansluter till stråken, och en bra tillgänglighet till stationer och resecentrum. Samtidigt behövs fler direktlinjer, morgon och kväll, införas mellan tätorter för att pendling till jobb och studier ska fungera bättre. En del av detta är ett system med expressbussar. Västtrafiks beslut om att avveckla expressbussystemet till och från Göteborg behöver omprövas, särskilt med tanke på att det leder till minskade marknadsandelar för kollektivtrafiken.

Trafik utanför stråken är nödvändigt för att skapa en förutsägbarhet och geografisk rättvisa i länet. Kollektivtrafiken bör bli mer oberoende av kommungränser och det som är mest funktionellt för resenärerna och för länets utveckling ska värderas högre. Därför behöver de nuvarande stråken ses över, det handlar bland annat om att säkra god tillgänglighet till de största tätorterna.

Arbetsmarknadens behov kommer framgent få större betydelse vid planering och dimensionering av utbildningar inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Därför behöver regionen tillsammans med kommunerna verka för att säkerställa pendling till utbildningsorter. Likaså är det av vikt att säkra daglig pendling till universitet- och högskoleorter. När allmänheten även kan nyttja skolskjuts som ordinarie busslinjer kan det i praktiken förstärka det grundläggande utbudet. Därför bör regionen i så stor utsträckning som möjligt erbjuda bra alternativ till skolskjuts för grundskoleelever. Det kräver dock en lyhördhet mot kommunerna och deras planeringsförutsättningar.

För att fler ska välja kollektivtrafiken behöver det bli enklare att kombinera kollektivtrafik med exempelvis bil, cykel eller bilpooler. Den framtida utvecklingen ger möjligheter till billigare transporter till stråken genom till exempel självkörande bilar eller små självkörande bussar. Kollektivtrafiken behöver vara tillgänglig för alla.

Kollektivtrafiken har kommit långt i arbetet med att minska sitt fossilberoende, men det finns mer att göra. Beroendet av diesel inom båttrafiken samt tågtrafiken på Kinnekullebanan behöver brytas. Regionen ska stödja utvecklingen av färjor som går på förnyelsebara drivmedel samt tåg som kan gå på förnyelsebara drivmedel på Kinnekullebanan.

Kulturen ska vara tillgänglig, men all kultur kan inte erbjudas överallt. Därför är det viktigt att det blir enklare att köpa resa med kollektivtrafiken i samband med att man löser inträde eller biljett till ett kulturarrangemang.

2.3.2 Hållbar finansiering av kollektivtrafiken

Kollektivtrafikresandet i Västra Götaland är lågt i jämförelse med Stockholm och Skåne. Det är en utmaning att öka resandet och samtidigt ha kontroll på kostnadsutvecklingen.

Självfinansieringsgraden, det vill säga den delen som resenären betalar, bör successivt öka, men priset måste uppfattas som rimligt av resenären. Detta är inte bara kopplat till prisnivån utan också på resans kvalitet bland annat i form av komfort, trygghet och punktlighet. Att långsiktigt öka intäkterna från kollektivtrafiken är nödvändigt för att kunna förbättra och utveckla kollektivtrafiken i hela regionen. Finansieringen ska säkras genom att öka betalningsviljan, fylla bussarna och minska fuskåkandet. Det är fortfarande alldeles för många som åker i kollektivtrafiken utan att betala för sin resa. Därför måste antalet kontroller öka, inte minst i storstäderna, samt metoderna utvecklas för att minska fuskåkande och stärka kollektivtrafikens finansiering.

För att kunna erbjuda attraktiva priser och bra service behöver Västtrafik även arbeta mer aktivt för att öka reklamintäkterna och inte arbeta med att begränsa innehållet i reklamen. Västtrafik ska arbeta aktivt med att identifiera nya reklamytor, men också skapa nya möjligheter för finansiering.

Zonsystemet som infördes 2020 innebar att antalet zoner i regionen minskade från 70 till tre, likaså antalet biljettyper. Under de kommande åren måste förändringen av zonsystemet utvärderas för att undersöka hur det kan optimeras ytterligare, särskilt med tanke på de förändringar som berör Härryda kommun. Människor som väljer kollektivtrafiken enstaka gånger har ofta en högre tröskel in, både utifrån kunskap om hur kollektivtrafiken fungerar och en högre priskänslighet. Västtrafik behöver löpande utvärdera och se över biljettutbudet mot bakgrund av nya resvanor, exempelvis resenärer som enbart behöver vara på jobbet under vissa dagar i veckan, eller resenärer som enbart reser mycket korta sträckor. Studentrabatten ska vidgas så att den gäller på alla biljettyper, så att en enkelbiljett för studenter blir billigare. Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för alla, oavsett teknisk utrustning. Därför behöver det alltid finnas biljettalternativ som inte kräver smartphones eller avancerad digital teknik.

2.3.3 Trafikförsörjningsprogram för Västra Götaland

Västra Götalandsregionen, ska i rollen som regional kollektivtrafikmyndighet, ta fram ett trafikförsörjningsprogram. Trafikförsörjningsprogrammet är tillsammans med regionfullmäktiges budget det övergripande styrdokumentet för kollektivtrafikens utveckling.

2.4 Kultur

Kulturen i Västra Götaland ska kännetecknas av frihet, mångfald och kvalitet. Västra Götalands kultur ska uppvisa en sådan lyskraft och förnyelse att den även når utanför de grupper som vanligtvis tar del av kulturen. Kulturen ska nå och angå invånarna. Därför är ett vidgat deltagande ett förhållningssätt som ska genomsyra hela verksamheten.

En av kulturens uppgifter är att göra människor nyfikna på livet och dess möjligheter. När människor utövar eller tar del av kultur föds insikter och nya idéer som kommer både individ och samhälle till godo. Kulturupplevelser är ett allmänmänskligt behov för ung som gammal. Upplevelser ger människan ett verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka och se på samhället ur nya perspektiv. På detta sätt ger kulturen livskraft, får människor att växa och stärker vårt demokratiska samhälle. Den centrala delen av kulturpolitiken är att stärka det fria kulturlivet och den infrastruktur i civilsamhället som möjliggör att en mångfald av kultur finns tillgängligt.

Kulturens effekt och kraft har en viktig roll i den regionala utvecklingen. Ett rikt och rörligt kulturliv skapar hotellnätter, restaurangbesök och övrig konsumtion året runt. Därför måste kulturverksamheterna och deras koppling till utvecklingen av ett mer kunskapsinriktat näringsliv lyftas fram och ses som en tillväxtfaktor.

2.4.1 Kulturens egenvärde ska tryggas

En liberal kulturpolitik baseras på två grundläggande principer. Den första och viktigaste är att trygga idén om kulturens egenvärde. Kulturen ska stå på egna ben och tjäna som en faktor för människans utveckling och livskvalité. I detta ligger också att ett fritt kulturliv är ett uttryck för demokrati, yttrandefrihet och till försvar av mänskliga rättigheter. Ett levande kulturliv ska vara samhällskritiskt och provokativt, och kan ge upplevelser och stimulanser. Den andra principen

är att ett levande kulturliv också ska kunna medverka till att uppnå andra samhällsmål som leder till regional utveckling, underlätta integration och skapa kontakter människor emellan. Utifrån dessa två principer ska kulturpolitikens beslutsfattare iakttaga armlängds avstånd till de enskilda kulturutförarna, som själva ska bestämma det konstnärliga innehållet.

Kulturen är en viktig motor för kreativitet och utveckling. Den är en förutsättning för ett gott samhälle och bidrar till vidgade perspektiv och nya infallsvinklar, vilket också bidrar till utveckling av näringsliv, innovationer och framför allt det öppna demokratiska samhällets utveckling. Ett aktivt och livskraftigt kulturliv är en förutsättning för ett öppet, demokratiskt och mångkulturellt samhälle. Dagens mångkulturella samhälle har sina rötter i ett kulturarv som påverkats i generationer av det inflytande inflyttade människor haft när de slagits sig ned och verkat i Västra Götaland. Kulturpolitikens inriktning ska bidra till att främja och synliggöra de olika kulturer som gemensamt utvecklat det svenska samhället. Det ligger i samhällets intresse att stötta kreativa uttryck.

2.4.2 Demokratin och yttrandefriheten måste försvaras

Hat och hot mot konstnärer, journalister, kultur- och demokratiutövare kan aldrig accepteras och regionens strategiska arbete med dessa frågor måste värnas. Sedan flera år har regionen åtagit sig ansvaret att vara fristad och erbjuda skydd för de vars yttrandefrihet har hotats eller förbjudits i hemlandet. Fler kommuner i länet ska uppmuntras att bli en fristad. Regionen har också ett ansvar för att stärka det demokratiska samtalet. Sedan den ryska regimen fullskaliga invasion av Ukraina har regionen erbjudit krisstöd till flera konstnärer framför allt från Ukraina, men även oppositionella från Belarus och Ryssland. Residens har erbjudits under en kortare period i Sverige för att möjliggöra för kulturutövare att fortsätta sitt viktiga arbete. Det handlar även om samarbete kring kulturarv och arkiv. Det är en prioritering och ett stöd som behöver fortsätta så länge kriget pågår. Resurser för dessa insatser avsätts i budgeten.

2.4.3 Folkbildningen är en viktig resurs

Den fria folkbildningen som möjliggörs genom studieförbund och folkhögskolor ska värnas. Människans nyfikenhet och sökande efter kunskap tillsammans med likasinnade, efter sina egna förutsättningar är grunden för en fri folkbildning och är en ständig motor i en fortgående upplysning som bidrar till vårt samhälles utveckling och den enskildes sökande efter sammanhang.

Studieförbunden behöver lyftas fram och värnas som en resurs i det livslånga lärandet. Med sin folkbildningspedagogik är studieförbunden väl lämpade att engagera studieovana.

Studieförbunden kan, med stöd av regionen, ta ansvar för ett förnyat och uppsökande bildningsuppdrag. Inte minst bör man fundera på hur ny teknik kan användas i detta syfte, samtidigt som folkbildningens arbete för att brygga över den digitala klyftan mellan olika generationer bör intensifieras.

Studieförbunden spelar en viktig roll i det svenska beredskapsarbetet genom att stärka den demokratiska motståndskraften, sprida kunskap och mobilisera civilsamhället i det lokala sammanhanget. Genom folkbildning bidrar de till ökad krismedvetenhet, sammanhållning och delaktighet där människor bor och verkar.

Folkhögskolan utgör tillsammans med studieförbunden den organiserade folkbildningen. Folkhögskolan och dess pedagogik fyller en viktig funktion i utbildningssystemet och bidrar till vidare studier, arbete och personlig utveckling. I Västra Götaland finns sex folkhögskolor i egen

regi och 17 rörelsedrivna folkhögskolor. Folkhögskolorna finansieras i huvudsak med offentliga medel från staten och från regionen.

2013 fastställdes principerna för den regionala finansieringen. Modellen utgår från att samtliga folkhögskolor i Västra Götaland ska få ett volymbaserat regionbidrag baserat på de statsbidragsgrundande deltagarveckorna. Regionbidragets nivå fastställs till 25 procent av det totala statsanslaget till folkhögskolor per deltagarvecka. Den nivån ligger även i linje med SKR:s rekommendation. Vidare så stödjer regionen folkhögskolorna i egen regi genom ett huvudmannabidrag fördelat på driftsbidrag baserat på hyreskostnaderna, den gemensamma förvaltningen och politiskt särskilt motiverade insatser. Sedan dess har avsteg gjorts från den beslutade modellen. Detta har medfört att verksamheten i egen regi har prioriterats före de fristående alternativen. Det är en olycklig utveckling. Bidragen till folkhögskolorna behöver fördelas på lika villkor och i linje med fastställda principer. Vidare har det även skett en glidning från folkhögskolornas uppdrag att väcka intresse för studier och ge människor nya chanser till att mer fokusera på arbetsmarknadsutbildningar. I första hand är det folkhögskolorna själva som bör avgöra vilka utbildningar som ska starta och genomföras inom ramen för folkbildningens syfte. Sedan 2024 har Miljö- och regionutvecklingsnämnden ansvaret för uppdraget kring kulturutbildningar. Det är centralt att fortsätta hålla en hög ambitionsnivå och att medlen kommer hela sektorn till del.

2.4.4 Ett stärkt stöd till det fria kulturlivet och kulturens infrastruktur

Det fria kulturlivet är en bärande del i den kultur som utövas och förmedlas i länet och förutsättningarna för ett livaktigt och växande fritt kulturliv kräver satsningar som breddar dessa förutsättningar. Stödet till civilsamhällets organisationer, som utgör mycket av grunden för det fria kulturlivets möjligheter att existera behöver öka. Resurser avsätts i budgeten för att stärka det fria kulturlivet.

Västra Götalandsregionen är känd för att ge goda förutsättningar för olika konstformer, däribland dans och utställningar. Regionen ska fortsatt ha konkurrenskraftig verksamhet på sina stora scener, både vad gäller kvalitet och löner. Goda möjligheter ska ges för att bedriva studier och för att utöva sin konst med god konkurrens. Kulturutövare med god talang och med bra förutsättningar bör ges möjligheter för utveckling i sitt konstnärliga utövande också i internationell konkurrens. Detta är avgörande för att säkra det konstnärliga skapandet.

Etableringen av en regional produktionsmiljö för dans i Forsåker är ett viktigt steg i regionens arbete med att bygga en stark och hållbar infrastruktur som möjliggör för fria professionella dansaktörer att producera dansuppsättningar och nå sin publik. Etableringen finansieras fullt ut i budgeten.

Den digitala tekniken skapar fantastiska möjligheter att sprida kultur och genom det kan tillgänglighet till kulturen öka. Därför ska regionen använda tekniken till att sprida sina egna kulturupplevelser bredare än enbart till dagens fysiska spelplatser. Digitalisering i kultursektorn sker främst genom projekt hos enskilda verksamheter. Regionen har här ett ansvar att bidra till ett samlat grepp kring utvecklingen för att hitta gemensamma lösningar på systemnivå.

2.4.5 Mer plats för kultur

Det ska finnas en mångfald av kulturella mötesplatser över hela regionen som stimulerar kreativitet och förnyelse och som bidrar till ökad medmänsklig förståelse. Samarbetet mellan regionen och enskilda kommuner inom kulturområdet ska öka. Mötesplatser för ungdomars

kulturutövande och kulturkonsumtion behöver vara i fokus. Barns och ungas möjligheter till kulturupplevelser och eget skapande behöver stärkas. För att uppnå detta behöver samarbetet mellan skola, bibliotek, kulturinstitutioner, fria konstutövare och det kulturella föreningslivet utvecklas. Det regionala arrangörsstödet, som ger barn och unga möjligheten att uppleva kultur och besöka institutioner, är en del i detta. Likaså kan regionen vara en resurs för kommunerna när det gäller att utveckla den lokala kulturskolan. Genom verksamheten med skolbio kan barn och unga bli mer kritiska och medvetna filmkonsumenter. Deras intresse av att agera ska stimuleras genom ett aktivt teaterarbete vid till exempel teaterverkstäder.

2.4.6 Stärkt läsfrämjande i regionen

Den regionala bibliotekspolitikerna syftar till att samordna kommunernas biblioteksansvar, men arbetet bör bli mer offensivt. Media och informationskunnighet har länge varit en central del i det stöd och hjälp en invånare kan få på sitt lokala bibliotek. Att erövra kunskap i att kunna identifiera fakta och sälla mellan information och desinformation har blivit alltmer angeläget. Den kunskap och metodik som finns på biblioteken behöver nyttjas bättre för att mota polarisering och faktaresistens i en alltmer digitaliserad värld. En ökad samordning behövs av läsfrämjande insatser.

Sverige har idag en läskris. Var femte elev i årskurs fyra kan inte läsa ordentligt och små barns vardag domineras av surfplattor, mobiler och datorer. Att kunna läsa och skriva är grunden för allt lärande. Läskunnigheten och läsförståelsen behöver öka hos alla bara och unga för att göra läsandet mer lustfyllt. Regionen ska utveckla samverkan kring identifiering och stöd vid bristande språkutveckling och för att stödja barns kommunikation. Det handlar om att erbjuda fler läsfrämjande insatser i och utanför skolan. I ett mer offensivt uppdrag kan regionen bidra till att stärka och utveckla skolbiblioteken. För att stärka det läsfrämjande arbetet i länet sjsätts en lssätsning på 4 mnkr under de kommande två åren inom ramen för den regionala biblioteksuppdraget. Vidare behövs insatser för att främja föräldrars språk och läsning för att öka delaktigheten i barnens lärande. I satsningen ingår en förstärkt regional finansiering av Bokstart, som arbetar med små barns språkutveckling i samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola.

Läsförmåga och tillgång till litteratur är avgörande för individens frihet och möjligheter i livet, samtidigt som allt fler rapporter visar att barn och ungas läsförståelse försämras. Västra Götaland har starka traditioner inom barnlitteratur, men saknar en samlande kraft där berättelser, skapande och kunskap kan mötas. Liberalerna har tagit initiativ till att ett centrum för barn- och ungdomslitteratur ska skapas. Ett sådant centrum kan både tillgängliggöra kulturarvet och erbjuda interaktiva miljöer för eget skapande, samtidigt som det blir en attraktiv mötesplats och stärker regionens långsiktiga attraktionskraft.

2.4.7 Värna institutionernas lyskraft

Regionen ska verka för att GöteborgsOperan och Regionteater Väst ska få nationella uppdrag. Västra Götalandsregionen har goda förutsättningar att utveckla kulturen till en attraktiv verksamhet, inte minst genom att marknadsföra institutioner med internationell lyskraft. Göteborgs symfoniker och GöteborgsOperans danskompani tillhör Europas absoluta topp inom sina områden. I det nationella uppdraget för Operan bör det ingå att finna vägar för att öka barns och ungdomars intresse och tillgång till musikteater samt en inriktning på samtida dans. Regionteater Väst ska få ett nationellt uppdrag med fokus på dans riktad mot barn och unga.

Västra Götaland har en lång blåsmusiktradition med verksamma blås- och slagverksmusiker. Förutsättningarna att ta över huvudmannskapet för Blåsmusik i Väst, vilket Göteborg Wind Orchestra och Blåsmusikcentrum är en del av har, på Liberalernas initiativ, utretts. Oavsett framtida huvudmannskap så ska verksamheten stärkas finansiellt och för detta avsätts resurser.

2.4.8 Kulturstrategi för Västra Götaland

Västra Götalandsregionens arbete inom kultur sker i nära samarbete med akademi, näringsliv, offentliga aktörer och det civila samhället. Samverkan sker lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Utgångspunkten för arbetet är Västra Götalands kulturstrategi och kulturplan 2024–2027. Strategin utgår från fem utvecklingsområden: Vidgat deltagande, Konstnärligt skapande, Samverkan och synergi, Digitalisering och Internationalisering. Inom respektive område pekas gemensamma prioriteringar ut för att stärka och utveckla kulturområdet i Västra Götaland.

3 Västra Götalandsregionens ledningsfunktioner

För att bedriva ändamålsenlig verksamhet inom regionens huvudsakliga ansvarsområden finns ett antal stöd- och ledningsfunktioner. Dessa ska bistå organisationen att uppnå ambitionerna inom dessa områden på ett kostnadseffektivt sätt.

3.1 Regionstyrelsen

Regionstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av regionens angelägenheter samt ha uppsikt över övriga nämnders verksamhet. Regionstyrelsen ska utöva uppsiktsplikt över nämnder och styrelser samt överse att de fullgör sina åligganden utifrån regionfullmäktiges beslut samt enligt lag och andra författningar. Regionstyrelsen ska även ta initiativ för en effektiv förvaltning och utveckling av regionens verksamheter. Styrelsen har ett särskilt ansvar att bereda eller yttra sig i ärenden som ska handläggas av regionfullmäktige, ha hand om den ekonomiska förvaltningen och verkställa fullmäktiges beslut.

Regionstyrelsens ägarutskott fullgör vissa av styrelsens uppgifter av övergripande regiongemensamma och principiella frågor som ägarstyrning, verksamhets- och ekonomistyrning, ekonomi- och finansförvaltning, investeringar samt samordning. Utskottet ansvarar för förvaltningen Koncernkontoret. Utvecklingen av det ekonomiska läget behöver följas noga av såväl regionstyrelsen som ägarutskottet. Åtgärder för att nå en budget i balans ska vidtas när så behövs.

Personalutskottet fullgör styrelsens uppgifter gällande övergripande personalfrågor. Kopplingen mellan Ägarutskottets uppföljning kring ekonomi och produktion och Personalutskottets uppföljning kring arbetsmiljö och sjukskrivningar bör återkopplas till styrelsen genom ett gemensamt helhetsperspektiv.

Merparten av personalutskottets tidigare regionbidrag har flyttats ut till ansvariga nämnder och styrelser. Medlen har initialt varit satsningar eller introduktionsfinansiering av verksamhet som senare har blivit en del av den löpande driften, vilket gör att syftet med finansieringen har uppnåtts och en utskiftning är motiverad.

Digitaliseringsutskottet infördes efter Millenniumhaveriet i november 2024. Under regionstyrelsen svarar digitaliseringsutskottet för att leda och följa upp regionens

digitaliseringsarbete. Utskottet ansvarar för den regiongemensamma IS/IT-verksamheten till stöd för samtliga nämnder och styrelser samt majoritetsägda bolag.

3.2 Stöd och service

3.2.1 Fastigheter, stöd och service

Styrelsen för fastighet, stöd och service svarar för fastighetsförvaltning och lokalförsörjning samt att för utveckla och säkerställa effektivt lokalutnyttjande inom regionen. Regionens lokaler ska vara ändamålsenliga och utgå från verksamheternas behov. I detta ligger att utveckla och effektivt utnyttja de synergier och skalfördelar som finns. Det här är ett område som kommer behöva intensifieras i takt med ökat behov av nya lokaler. För att säkerställa att verksamheterna ska få rimliga hyror och samtidigt möjliggöra framtida investeringar krävs en bättre balans mellan behov och budget. Lokaler för mottagning måste samutnyttjas i större utsträckning, där så är möjligt, och operationsalar måste nyttjas större del av dagen och under fler av veckans dagar. En utredning kring samlokalisering av verksamheter i noder, eller närsjukhus, bör starta. Investeringsberedningen måste utgå från regiongemensamma behov. Vid renovering och nybyggnation ska egna lokaler användas i första hand när evakueringsbehov uppstår.

Framtidens sjukvård behöver lokaler som klarar av att stödja hälso- och sjukvårdens omställning, som är långsiktigt hållbara och som är tillräckligt flexibla för att möta kraven från sjukvården samt dess behov av utbildningsmiljöer. Det är viktigt att investeringar vid de enskilda sjukhusen ligger i linje med omställningen i vården och det samlade behovet i ett helhetsperspektiv av sjukvård. På många håll finns ett stort uppdämt renoveringsbehov och undermåliga lokaler. Planer kring sjukvårdens omställning måste gå hand i hand med planeringen av nya vårdbyggnader och återinvesteringar i nuvarande sjukhus.

Västra Götalandsregionens miljömål 2030 ställer krav på ett hållbart byggande. Det pågår många projekt inom byggbranschen för att nå ett hållbart byggande. Regionen ska stötta och vara delaktig i den typen av projekt. Byggnation i stål och betong innebär stor belastning på miljön, därför ska det byggas mer hållbart i större utsträckning vid om- och nybyggnation. Regionens interna återbruksverksamhet, Åter i bruk, är en viktig verksamhet som bidrar till att sänka kostnader, minska avfall och koldioxidutsläpp.

Energiförbrukningen ska fortsätta minska. Arbetet med energieffektivisering och energiomställning behöver utvecklas ytterligare. Berörda verksamheter ska involveras vid ny- och ombyggnationer. Den medicinska tekniska utrustningen måste bli mer energisnål, framför allt genom att krav på energieffektivitet lyfts in i upphandling av ny utrustning. I egen verksamhet ska regionen halvera energianvändningen fram till 2030.

Projektet Sahlgrenska Life syftar till att skapa konkurrenskraftiga miljöer för ledande forskning, utbildning, vård och innovation. Detta sker bland annat genom att tre nya byggnader kopplar samman akademien, hälso- och sjukvården vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset och näringslivet. Ambitionen är att skapa en arena som kan accelerera omsättningen av nya upptäckter och innovationer till konkret nytta för fler patienter. Investeringen är viktig för framtidens vård och forskning.

Genom sina serviceverksamheter har regionen goda möjligheter att skapa en kostnadseffektiv organisation så att hela sjukvårdskedjan fungerar på ett bra sätt. Service- och fastighetsverksamheten får i huvudsak sina intäkter via avtal och betalning från olika utförare inom regionen för de tjänster som tillhandahålls.

I serviceuppdraget ingår att avlasta vården. Tillsammans med sjukhusen kan detta uppfyllas genom att utveckla den vårdnära servicen så att vårdens resurser i högre grad kan användas till

vårdproduktion. Kompetensen ska användas på ett klokt sätt och vilka arbetsuppgifter som vård- respektive servicepersonal utför behöver renodlas. Genom dialog med kunder, lyhördhet, kontinuerligt förbättrings- och uppföljningsarbete skapas förutsättningar att leverera de tjänster och produkter som efterfrågas av kunder och ytterst invånare och patienter. Arbetet med uppgiftsväxling för arbetsfördelning mellan vård- och servicepersonal behöver fortsätta. Ansvaret för sjukhusens restauranger och drift behöver säkras.

En viktig del i servicearbetet är en tillförlitlig logistik- och försörjningsstrategi. Som grund för den ligger en fastställd strategi- och handlingsplan. Serviceverksamheten utförs till största delen i egen regi, men också genom upphandling och i samarbete med kommuner. Strategiskt viktiga verksamheter ska utföras i egen regi, men tjänster som bedöms kunna utföras av annan kan upphandlas. God kvalitet och kostnadseffektivitet ska alltid prioriteras.

Ett samarbete med kommunerna i Västra Götaland genomförs inom serviceverksamheterna. Det omfattar bland annat hjälpmedelscentralerna och leverans av läkemedelsnära produkter. Ett utvecklat samarbete kan framöver även inkludera måltider inom äldreården, lokalvård och distribution av skyddsmaterial till äldreården.

Styrelsen för logistik tilldelades i budget 2026 ett regionbidrag på 48,8 mnkr. Identifierat totalt regionbidragsbehov för 2027 är 99,1 mnkr, för 2028 35,8 mnkr och för 2029 är behovet 27,3 mnkr. Den största förändringen från 2026 till 2027 är implementeringen av gemensamt försörjningssystem om 65 mnkr. Övriga förändringar avser sänkning av utvecklingsbidraget för Material i vården (MiV), där grundinförandet snart är genomfört, samt förändrade kostnader avseende Utvecklingsplan 2030 för tvätteriet, där kostnaderna varierar över åren.

3.2.2 Inköp och upphandling

Västra Götalandsregionen är en av Sveriges största inköpare, vilket skapar möjligheter att koncentrera sig på kvalitet, hållbarhet och kostnadseffektivitet. Ansvaret för inköp ligger på koncernkontoret för att regionen ska göra bra och kostnadseffektiva inköp. Det är viktigt att det finns en servicenivå, ett kvalitetsmedvetande och ett miljöansvar inom inköp som motsvarar högt ställda ambitioner i inköspolicyn och tillhörande riktlinjer.

Det är angeläget att det finns ett användarvänligt inköpssystem så att alla som avropar varor och tjänster kan arbeta smidigt. Det är också angeläget att spårbarheten i fakturahantering kan öka samt att fokus fortsatt är starkt på avtalstrohet. För att sänka kostnader och effektivisera verksamheten samt värna skattebetalarnas pengar behövs en bred översyn av regionens arbete med offentliga upphandlingar. Principen att upphandla vård utifrån antal utförda uppdrag behöver ses över. I översynen ska frågan om att göra det möjligt för mindre, lokala aktörer att lämna anbud hanteras.

3.3 Säkerhet och beredskap

De senaste årens omvärldsutveckling har gjort att säkerhets- och beredskapsfrågorna vuxit i både omfattning och betydelse. Sverige befinner sig i det allvarligaste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskriget. Pandemin, Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och brister i den civila beredskapen – såsom sårbar elförsörjning och bristande försörjningskedjor – har lett till en ökad nationell ambitionsnivå. Därtill har konflikten i mellanöstern eskalerat med ytterligare negativ påverkan på handel och energiförsörjning. Detta ställer krav på utvecklad beredskap inom samtliga av regionens verksamhetsområden, liksom på fler gemensamma övningar i samverkan med andra samhällsviktiga aktörer.

För att möta ett alltmer osäkert omvärldsläge och kraftigt ökade nationella krav behöver VGR genomföra åtgärder för att stärka sin säkerhets- och beredskapsförmåga. Under 2026–2027 träder flera nya lagar i kraft. Dessa innebär ökade krav på regionerna avseende ledningsansvar och riskhantering, krigsorganisation, kapacitetsökningsförmåga inom vården, lagerhållning samt förmåga att kunna verka i två veckor med egna resurser. Även inom kulturområdet ökar kraven för att skydda och bevara kulturella tillgångar och kulturarv.

Regeringen har tillfört statsbidrag för satsningar inom säkerhet, krisberedskap och samordning. I budgeten avsätts ytterligare 150 miljoner över planperioden.. Arbetet mot välfärdsbrott intensifieras samtidigt som insatser för ökad informationssäkerhet, skydd mot hot och våld samt stärkt säkerhetsskydd prioriteras.

Sveriges totalförsvarsförmåga ska stärkas, och medlemskapet i Nato innebär högre krav på den civila beredskapen. Natos civila beredskapsarbete syftar till att stärka medlemsländernas resiliens – det vill säga samhällets förmåga att motstå och återhämta sig från störningar som hybridattacker, väpnade angrepp, avbrott i kritisk infrastruktur eller naturkatastrofer. Detta påverkar flera av regionens ansvarsområden. Det handlar bland annat om att säkerställa fortsatt drift av sjukvård vid elavbrott, utbyggd lednings- och samordningsförmåga, beredskapslagring av läkemedel, livsmedel, förbrukningsmaterial och medicinteknisk utrustning samt återuppbyggnad av skyddsrumskapacitet. Här krävs ett tydligt statligt ansvarstagande och ökade resurser. Västra Götalandsregionen behöver öka samarbetet över verksamhetsgränser, integrera risker- och sårbarheter i ledning och styrning och att samhällsviktiga, totalförsvarsviktiga och tidskritiska tjänster säkerhetsälls.

Utöver sjukvårdsberedskapen behöver investeringar i fastigheter, digital infrastruktur och informationssystem i högre grad beakta säkerhets- och beredskapsaspekter. Nato-medlemskapet ställer krav på Västra Götalandsregionen att integrera robusthet och krisberedskap i planeringen av vårdens utbudspunkter. En alltför långtgående koncentration av vård kan i vissa fall stå i konflikt med beredskapskrav.

Livsmedelsförsörjningen är en central del av det civila försvaret. Det krävs stärkta insatser för att säkerställa att länet har kapacitet för regional livsmedelsproduktion, distribution och beredskapslager, i samverkan med både offentliga och privata aktörer. Ett starkt regionalt jordbruk och en fungerande livsmedelskedja är avgörande vid kris eller avspärrning.

En annan viktig aspekt är skyddet av samhällsviktig infrastruktur och skyddsvärda objekt. Kontrollen och säkerheten kring dessa behöver förstärkas, liksom samordningen mellan olika aktörer kring risk- och sårbarhetsbedömningar.

En cyberattack kan, liksom krig, orsaka mycket allvarliga konsekvenser för VGR: s förmåga att upprätthålla sina samhällsviktiga och totalförsvarsviktiga verksamheter eftersom de är beroende av digitala system för att fungera. Cyberangrepp kan slå ut IT-, fastighets- eller medicintekniska system, låsa information eller sprida känsliga uppgifter. Det kan snabbt påverka vården, patientsäkerheten och ledningsförmågan utan förvarning. VGR behöver därför utveckla sin förmåga att förebygga, upptäcka, hantera och återhämta sig från sådana händelser.

Under många år framöver kommer ett kontinuerligt utvecklingsarbete att krävas med fokus på regional risk- och sårbarhetsanalys, kontinuitetsplanering, säkerhetsskyddsanalys samt cybersäkerhet och informationssäkerhet. En viktig utgångspunkt i detta arbete är den beslutade regionövergripande planen för utveckling av civilt försvar.

Ägarutskottet, i egenskap av krisledningsnämnd, har ett särskilt ansvar för att stärka och samordna regionens fortsatta arbete med säkerhet och beredskap.

3.4 IT och digitalisering

Västra Götalandsregionens arbete med digitalisering omfattar att leda, utveckla och samordna digitalisering inom regionen och i länet, utifrån verksamheternas behov. Det inkluderar utveckling av nya digitala lösningar och arbetssätt som en integrerad del av den ordinarie verksamhetsutvecklingen.

Digitalisering är en nödvändig förutsättning för att förbättra och effektivisera hälso- och sjukvården. För Västra Götalandsregionen är det avgörande att tekniska lösningar inte enbart syftar till kostnadseffektivitet, utan även stärker patienternas rättigheter, förbättrar vårdpersonalens arbetsmiljö och skapar transparens i beslutsfattandet. Digitala verktyg ska utgöra ett stöd för professionen – inte ett hinder – och varje lösning måste utformas med respekt för de människor som ska använda den.

För att digitaliseringen ska bli framgångsrik krävs att utvecklingen sker i nära dialog med vårdens medarbetare, patienter, brukare och relevanta aktörer. Brist på transparens i tidigare satsningar har bidragit till ett förlorat förtroende, vilket nu måste återupprättas genom öppenhet, delaktighet och tydlig återkoppling. Ett viktigt steg är att säkerställa att framtida system stärker personalens professionella autonomi, snarare än att begränsa den. Dokumentation ska i första hand vara till nytta för den enskilde medarbetaren och för patienten.

Digitalisering är också ett viktigt verktyg för att öka kapacitet, kvalitet och effektivitet. Utvecklingen av digitala tjänster bör därför prioriteras där nyttan för patienter och verksamhet är som störst. För att säkerställa detta krävs att regionen systematiskt analyserar gapet mellan vårdbehov och tillgänglig kapacitet, samt hur digitala lösningar bäst kan bidra till att möta dessa behov.

I takt med att kostnaderna för IT-verksamheten och digitalisering fortsätter att öka, är det avgörande att effekthemtagningen säkerställs. Nämnder och styrelser har ett gemensamt ansvar för att nyttan av digitala investeringar realiserar, samt för att identifiera och utveckla system som inte längre tillför tillräckligt värde för verksamheten. För att stärka denna styrning krävs en tydligare politisk inriktning på området, med ökat fokus på uppföljning och prioritering.

Arbetet med en regional vårdinformationsmiljö är en omfattande och långsiktig insats, som sträcker sig minst fram till 2035, med målet att skapa en modern och hållbar digital vårdinfrastruktur. Genom en modulbaserad digitaliseringsstrategi ska information och data frikopplas från enskilda applikationer, vilket skapar en flexibel och robust systemstruktur som kan anpassas till framtida behov och tekniska framsteg. För att lyckas krävs kontinuerligt utvecklingsarbete, resurser och prioriteringar på alla nivåer, samt ett tydligt fokus på informationsägarskap, standardisering och konsolidering för att uppnå önskade effekter.

På kort sikt krävs betydande resurser för att utveckla och anpassa befintliga system, bland annat inom den prehospitla vården, där föråldrad teknik och bristande användarvänlighet måste åtgärdas med både mjuk- och hårdvaruinvesteringar.

Regionen bör även prioritera system med öppen arkitektur, korta och flexibla avtal, samt stöd för öppna standarder. Detta minskar inlåsnings effekter och ger bättre förutsättningar för kontinuerlig utveckling. Slutna, storskaliga kärnsystem med långa livscyklar och låg anpassningsbarhet bör undvikas.

Samtidigt understryker den geopolitiska utvecklingen, inte minst i USA, vikten av att öka Europas och Sveriges resiliens inom digital säkerhet. Västra Götalandsregionen ska fortsätta efterleva GDPR och andra integritetsskyddande regelverk, men också arbeta aktivt för att stärka den tekniska och organisatoriska robustheten i system och infrastruktur.

4 Västra Götalandsregionens medarbetare

Västra Götalandsregionen är Sveriges näst största arbetsgivare med drygt 50 000 medarbetare. Få om ens någon organisation i Europa har fler universitets- och högskoleutbildade medarbetare anställda och regionen har en stor samlad kompetens som kommer invånarna till del i våra verksamheter.

Medarbetarna är regionens viktigaste resurs och ska arbeta aktivt för att skapa en bra arbetsmiljö och attraktiva arbetsplatser med målet att vara Sveriges mest attraktiva arbetsgivare. Ansvar och befogenheter ska ligga så långt ut i organisationen som möjligt, för att frigöra den kraft, kunskap, kreativitet och engagemang som finns hos medarbetarna.

Erfarenheterna från det havererade införandet av journalsystemet Millennium visar på nödvändigheten och behovet av en lyssnande organisation och tillit gentemot personalen. Alla former av tystnadskultur måste bekämpas. Medarbetarnas delaktighet är avgörande för att införandet av digital informationsmiljö ska kunna leda till bättre verktyg för vårdens professioner.

Kompetensförsörjningen är en högt prioriterad strategisk fråga. Västra Götalandsregionen ska vara en arbetsgivare som lätt kan behålla och rekrytera medarbetare med rätt kompetens. Bemanningsläget är på vissa håll bekymmersamt, bland annat avseende barnmorskor, sjuksköterskor, biomedicinska analytiker och personal inom psykiatri. Den demografiska utvecklingen, med färre födda barn och allt fler äldre, kommer innebära ytterligare svårigheter att bemanna inom all offentlig verksamhet, såväl inom vården som kollektivtrafiken.

All personal inom hälso- och sjukvården måste ges möjlighet att arbeta med det de är utbildade för. Därför behövs exempelvis fler farmaceuter, vårdbiträden eller servicepersonal som kan utveckla och underlätta det dagliga arbetet.

En förutsättning för en fungerande hälso- och sjukvård är personal som arbetar på obekvämt arbetstid, som kvällar och helger. Därför måste vårdens personal få bättre förutsättningar, utökade möjligheter till kombinationstjänster, nya arbetstidsmodeller för personal som arbetar på obekväma arbetstider, fungerande IT-system och förbättrad arbetsmiljö.

4.1.1 Kompetens och erfarenhet ska löna sig

Under mandatperioden 2018–2022 genomfördes stora satsningar på att skapa bättre förutsättningar för att behålla och rekrytera de personalgrupper som regionen har störst brist på inom vården och samtidigt premiera erfarenhet och kontinuitet. Satsningar genomfördes på höjd OB-ersättning under nätter och helger samt för konkurrenskraftiga och jämställda löner. En särskild satsning gjordes även på höjda grundlöner inom dygnet-runt-vården med fokus på stärkta möjligheter till löneutveckling och ökad lönespridning. Det är satsningar som ligger fast och är nivåhöjande.

Resultatet av tidigare satsningar är höjda medellöner för svårrekryterade grupper inom hälso- och sjukvården. Utgångspunkten var och är att kompetens och erfarenhet och ansvarstagande ska återspeglas i lönekuvertet och att det ska finnas en lönespridning. Medarbetarpolitiken måste fortsatt fokusera på att skapa förutsättningar för ökad kontinuitet och stärkta möjligheter till kompetensförsörjning genom konkurrenskraftiga löner och goda arbetsvillkor.

Det finns ytterligare vårdnära yrkesgrupper där regionen som arbetsgivare har svårigheter att behålla och rekrytera personal och som bör prioriteras i nästa steg. Det är viktigt att fortsatt utveckla incitament för att ta de tunga arbetspassen eller att utbilda sig inom sjukvårdens

bristyrken. Vi måste också fortsätta arbeta för jämställda löner mellan kvinnor och män i vårdens yrken. I budget finansieras en ökad ram för friskvårdsbidrag.

4.1.2 Samordnad utbildning, kompetensutveckling och kompetensförsörjning

Med sina många anställda, ofta med hög grad av specialistkunskaper, är Västra Götalandsregionen starkt beroende av en fungerande kompetensförsörjning. Därför måste regionen arbeta tillsammans med utbildningsanordnarna för att säkerställa att tillgången till grundutbildad personal är tillräcklig för de behov som regionen har. Möjligheterna att göra karriär måste stärkas. Detta ska ske lokalt och sjukhusen bör tillämpa kompetenstrappor eller liknande modeller för att tydliggöra vårdpersonalens karriärvägar och bejaka ett större lönespann baserat på erfarenhet och kompetens. Nationella regelverk får inte underminera regionens möjligheter att exempelvis rekrytera utländska läkare och sjuksköterskor.

Västra Götalandsregionens kapacitet att ta emot studerande för utbildning och praktik måste vara hög, nyttjas optimalt och med god kvalitet. Det finns ett uppdämt behov av verksamhetsförlagd utbildning (VFU), samtidigt som uppskjuten planerad vård måste omhändertas. Detta ställer krav på nya rutiner och arbets sätt för att nyttja alla tillgängliga resurser i form av handledning på bästa sätt, på samordning och samverkan i befintliga strukturer och utveckling av nya lärmiljöer, såsom till exempel simuleringscenter och utbildningsvårdcentraler. Regionen bör utreda möjligheten att stödja fler VFU platser utanför storstäderna i syfte att förbättra rekrytering även i glesbygd. Medel avsätts för en pilotverksamhet för att täcka kostnader för boende för VFU-studenter utanför storstäderna.

Senior kompetens är viktig att ta tillvara. Läkare, sjuksköterskor och andra medarbetare nära pension ska systematiskt erbjudas att arbeta inom utbildningsuppdraget och anställda som fortsätter arbeta efter pension ska få ta del av den sänkta arbetsgivaravgiften. Även deltidsanställningar ska utvecklas för till exempel sjuksköterskestudenter under utbildningstiden som på så sätt lär sig jobbet på jobbet. Samarbetet med såväl primärvården, sjukhusen, som kommunerna och privata vårdgivare, måste stärkas för att finna möjliga samverkansmöjligheter gällande utbildning och auskultation för att öka deras delaktighet i utbildningsuppdraget.

För att öka andelen specialister i allmänmedicin ska regionen genomföra insatser som stimulerar fler läkarstudenter att välja allmänmedicin, tillskapa fler utbildningsplatser och goda förutsättningar för handledning. Det ska vara enkelt för läkare som redan har en annan specialiseringsriktning att komplettera med allmänmedicin. Möjligheten till snabbspår för läkare att dubbelspecialisera sig inom allmänmedicin och erbjuda specialistlön under tiden ska stärkas.

Fler anställda sjuksköterskor och andra personalkategorier, ska ges möjligheten att specialisera sig med lön under utbildningen. Nyanställda undersköterskor, skötare och barnsköterskor ska erbjudas en förstärkt yrkesintroduktion bland annat för att bygga yrkesidentiteten och öka tryggheten för dessa personalgrupper.

Kombinationstjänster mellan sjukvården och kommunerna, samt mellan regionens olika verksamheter, ska utvecklas. Genom att arbeta några månader i taget på varje ställe skapas förståelse för vad som görs på respektive arbetsplats och om hur vårdkedjan kan och ska förbättras, vilket stärker kvalitén och patientsäkerheten. Dessutom ger det personalen möjlighet till en attraktiv anställningsform.

Vårdköer och stängda vårdplatser beror till stor del på brist på vissa personalkategorier. Därför måste möjligheter skapas för regionens anställda till bisysslor, så att de som vill och kan bidra ges möjligheten.

4.1.3 En god arbetsmiljö

En god arbetsmiljö, såväl fysisk som digital, är central för att möta dagens och morgondagens utmaningar. Västra Götalandsregionens avgångsenkäter vittnar om att den organisatoriska arbetsmiljön brister. Det framhålls av såväl medarbetare som av chefer som slutar sin anställning. I huvudsak handlar det om dåliga förutsättningar för ett gott ledarskap och otydliga mandat att påverka arbetet.

Arbetsmiljön måste därför vara i fokus. Det innebär att förändringar måste göras för mer flexibel organisation och lönesättning. Verksamheterna behöver kunna fokusera på sitt kärnuppdrag och själva kunna utveckla och förbättra sin verksamhet. Regionen ska fokusera på att rekrytera och behålla personal, eftersom nyckelfaktorer för en bra arbetsmiljö är en rimlig arbetsbelastning med tillräckligt många kollegor som kan göra jobbet. Återhämtning, i form av sömn, vila, pauser och aktivitet, men också variation i arbetet gällande tempo, uppgifter och plats att arbeta, är centrala delar av det organisatoriska arbetsmiljöarbetet. Olika arbetstidsprojekt ska uppmuntras och lärdomar från försök med schemalagda kvalitetsutvecklingsdagar ska utvecklas vidare. En viktig del i detta är att skapa förutsättningar för ett bra chefskap, inte minst gäller det för första linjens chefer där ansvar och mandat behöver hänga ihop. HR- och ekonomifunktioner ska stödja chefer, inte ta över deras arbete.

5 Hållbarhet

Västra Götalandsregionen har som offentlig aktör och som en av Sveriges största arbetsgivare ett stort ansvar samt möjlighet att agera som en föregångare i miljö- och klimatarbetet. Det handlar om hur våra gemensamma resurser brukas på ett hållbart sätt. Miljömål 2030 och Mål för social hållbarhet 2030 samlar både regionens ambitioner och prioriteringar inom ekologisk och social hållbarhet.

Regionens hållbarhetsmål utgår ifrån de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Målen fastställer att regionen ska främja god hälsa och välbefinnande, arbetar för jämlikhet och lika rättigheter, skapar tillit, trygghet och delaktighet, arbetar resurseffektivt och giftfritt, ställer om till låg klimatpåverkan samt främjar biologisk mångfald och ekosystem.

Arbetet med social hållbarhet behöver framåt inriktas på att identifiera, analysera och åtgärda orättfärdiga skillnader i hälsa och livsvillkor för såväl invånare som medarbetare. Det handlar om att utveckla jämlikhetsdata, fortsatt arbete med tillgängliga miljöer och arbete med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen. Hållbarhetsarbetet behöver kopplas till arbetet med omställningen av hälso- och sjukvården, då ett mer hälsofrämjande och förebyggande arbetssätt är en förutsättning för att klara det framtida vårdbehovet.

Hållbarhetsmålen ska integreras i regionens styr- och ledningsprocesser. För att nå målen krävs ett samordnat internt genomförande inom samtliga förvaltningar och bolag. Detta är ett arbete som regionstyrelsens hållbarhetsutskott behöver följa noga. I arbetet är det viktigt att även lyfta den ekonomiska dimensionen, då alla tre hänger ihop och är beroende av varandra. Vidare är det viktigt att regionen samarbetar med kommuner och andra verksamheter i länet.

6 Ekonomi

Svensk ekonomi har under de senaste åren befunnit sig i ett ansträngt läge till följd av en orolig omvärld. Den oron ser ut att bestå under hela planperioden. Sveriges öppna ekonomi är exportberoende och har prövats hårt av hög inflation, snabbt stigande räntor och minskad köpkraft, vilket pressade såväl hushåll som företag. Detta ledde till en lågkonjunktur med stigande arbetslöshet, särskilt bland utrikes födda med en svag förankring på arbetsmarknaden. Samtidigt minskade den globala efterfrågan, vilket dämpade den svenska exporten.

Inflationen fick omfattande negativa konsekvenser för samhällsekonomin – så även för Västra Götalandsregionen. Under åren 2022–2024 ökade regionens kostnader kraftigt, särskilt pensionskostnaderna, vilket ledde till betydande underskott och urholkad köpkraft.

Tack vare en ansvarsfull nationell ekonomisk politik, inriktad på att bekämpa inflationen, förbättrades situationen successivt. I takt med fallande inflation har VGR:s pensionskostnader minskat kraftigt sedan 2024. Detta frigjorde ett stort reformutrymme under 2025 och 2026, men från 2027 och framåt väntas pensionskostnaderna återgå till en mer normal ökningstakt.

Kommande år förväntas tillväxten ta fart och prognosen för 2026 anger en tillväxt på 2,2 procent. Vi kan dock väntas oss betydande justeringar av tillväxttalen beroende på utvecklingen kommande månader. Samtidigt påverkar osäkerhet kring geopolitik och handelspolitik den ekonomiska aktiviteten både i Sverige och omvärlden, med krig i såväl Ukraina som mellanöstern. Återhämtningen väntas dämpas eller bromsas, då företag senarelägger investeringar och anställningsbeslut, och hushållen skjuter på viss konsumtion. Minskade utgifter, effektiviseringar och tydliga prioriteringar kommer att vara nödvändiga under 2027 för att säkra en långsiktigt hållbar ekonomi och för att möjliggöra nya satsningar inom välfärden.

Befolkningstillväxten i Västra Götaland har avtagit de senaste åren, och i mer än hälften av regionens kommuner minskar befolkningen. Mellan 2024 och 2034 förväntas Västra Götalands folkmängd öka samtidigt som antalet barn och ungdomar minskar medan gruppen äldre, särskilt de över 80 år, växer kraftigt. Den åldrande befolkningen kommer att ställa större krav på vård och omsorg i regionen. Samtidigt förändras de demografiska förutsättningarna snabbt. VGR:s intäkter bedöms utvecklas relativt starkt under de kommande åren. Samtidigt är kostnadstrycket högt, huvudsakligen till följd av högre prisutveckling, men även till följd av det demografiska trycket och ökade avskrivningskostnader. Fram till 2029 väntas skatteunderlaget öka med i genomsnitt 3,7 procent per år i Västra Götalandsregionen. Den främsta förklaringen är ett ökat antal arbetade timmar. Samtidigt förväntas kostnadsutvecklingen (LPIK) ligga på cirka 3,4 procent per år från 2027 och framåt. Pensionskostnaderna börjar från och med 2027 öka igen, vilket visar hur instabilt det ekonomiska läget är. Ett lågt budgeterat resultat 2026 gör också att VGR går in i 2027 med en större kostnads massa som i kombination med ett ökat kostnadstryck skapar utmaningar framåt.

Västra Götalandsregionen bedriver en omfattande verksamhet med stor ekonomisk omsättning. Små förändringar i skatteunderlaget får därför betydande konsekvenser. En procentenhets förändring i skatteunderlaget motsvarar cirka 600 miljoner kronor i ökade eller minskade intäkter. De ekonomiska utsikterna kräver fortsatt återhållsamhet. Minskade utgifter, effektiviseringar och tydliga prioriteringar kommer att vara nödvändiga under 2027 för att säkra en långsiktigt hållbar ekonomi och för att möjliggöra nya satsningar inom välfärden. VGR:s likviditet är god och hanteras genom både kort som lång likviditetsförvaltning. Regionens tillgångar är placerade i enlighet med finanspolicyn på bankkonto, i aktiefonder samt den stora merparten i räntefonder. Tillgångarna är bokförda till marknadsvärde.

Regionen står samtidigt inför stora framtida investeringsbehov - inom fastigheter, IS/IT och införandet av nya läkemedel och behandlingsmetoder. Den antagna policyn för god ekonomisk hushållning ställer krav på ett överskott om cirka 1 miljard kronor årligen för finansiering av investeringar.

Under åren 2023 och 2024 valde Liberalerna, mot bakgrund av de snabbt stigande pensionskostnaderna, att underbalansera regionbudgeten. Det fanns synnerliga skäl för detta, och beslutet möjliggjordes av det ekonomiska ansvarstagande som präglade de föregående två mandatperioderna. Då byggde Liberalerna tillsammans med GrönBlå Samverkan upp ett starkt eget kapital, som kunde användas för att hantera tillfälliga påfrestningar och skydda den skattefinansierade verksamheten från neddragningar. Det visade sig vara ett klokt och långsiktigt hållbart beslut. Den nuvarande rödgröna ledningen gjorde samma bedömning och valde också att underbalansera sin budget. Däremot saknades motsvarande åtgärder och reformer för att uppnå budgetbalans, särskilt när det gäller sjukhusens ekonomier. Dessa konsekvenser behöver nu hanteras genom konkreta åtgärdsplaner.

Västrafik och Närhälsan har ett stort ackumulerat eget kapital och vår bedömning är att dessa är för stora. Därför sänker vi regionbidraget till Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden med 322 miljoner samt ålägger Närhälsan ett avkastningskrav med 130 mnkr av Närhälsans egna kapital till moderförvaltningen, vilket förstärker det samlade resultatet. Bedömningen är att medlen behöver återföras till aktiv tjänst i hälso- och sjukvårdens budget För kommande år budgeteras det för överskott och för planperioden som helhet.

Förändringar i internhandeln

Från och med 2026 infördes flera förändringar i hur varor och tjänster hanteras inom regionen. Dels att digitaliseringsöverenskommelsen (DÖK) för vissa tjänster avskaffades och gradvis ersattes med en ny styrmodell. Dels en övergång till anslagsfinansiering för konferensservice, rekryteringscenter, lärportalen och utbildningssamordning. Under 2026 bereds frågan om utökad andel anslagsfinansiering för ägarstyrda tjänster för ytterligare delar av DÖK, delar av serviceöverenskommelsen (SÖK) samt lokalkostnader för delar av VGR:s administrativa kontorslokaler. Om frågan går vidare krävs förnyade beslut hösten 2026 för att göra växlingar av regionbidrag mellan berörda nämnder och styrelser.

I merparten av Västra Götalands 49 kommuner är skattesatserna högre än genomsnittet i Sverige. Dessutom är skillnaden stor mellan regionens kommuner. Tillsammans med den regionala skattesatsen på 11:48 öre per skattekrona byggs ett högt skattetryck som påverkar människors privatekonomi. Det gäller särskilt de som har låga inkomster och småföretagare. Skattesatsen förslås därför vara oförändrad. En höjning av skatten skulle slå särskilt hårt mot utsatta grupper. Sammantaget kan vi konstatera att det kommer att krävas insatser både på kort och lång sikt under hela mandatperioden för att säkra regionens ekonomi och verksamhet. En balanserad och ansvarfull ekonomisk politik behöver fortsatt vara grunden.

6.1 Fördelning av regionbidrag och satsningar under perioden (mnkr)

Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden

Nämndens ram räknas upp med 1,5 i index motsvarande 2,1 miljoner. Utöver uppräknningen tillförs följande resurser:

	2027	2028	2029
Utredning för utökad möjlighet till psykiatri i hemmet	0,5	0	0
Färdplan för att införa hänvisningskrav till akuten	0,5	0	0
Utredning för utveckling av Regional specialiserad hospice	0,5	0	0
Handlingsplan för organiserad provtagning, bröstcancer, för kvinnor över 74	0,5	0	0
Färdplan för att införa program för stärkt transvård	0,5	0	0

Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden

Nämndens ram räknas upp med 2,0 i index motsvarande 1128,8 miljoner. Utöver uppräknningen tillförs följande resurser:

	2027	2028	2029
Ökad omställning till primärvården, fler husläkare samt fler platser för ST-A	118	50	50
Tillgänglighetssatsning	50	0	0
Vaccinationsprogram för äldre	10	10	10
TBE	7,8	20	20
Brukarrum Samsjuklighet	0	0	15
Ryggmärgsskadecentrum	4	0	0
Prehospital vård	25	0	0
Demografiskt tryck	400	400	400
Ökade kostnader för läkemedel	48	0	0
LARO	15	0	0
Vaccination Covid-19	50	0	0
Prostatacancerscreening	8,7	13,8	10,7
Sjukhusfysiker	7,75	0	0
Tarmcancer	30	35	0
Rättspsykiatri	20	22	0
Statsbidrag H&H	15,8	0	0
Hälsoundersökning barn och unga i samhällsvård, ökad finansiering	5	0	0
Integrerad vård för samhällsplacerade barn, utökat uppdrag specialistvård	10	9	0

Delregionala nämnderna

Nämndernas ramar räknas upp med 1,5 i index motsvarande 2,5 miljoner.

Miljö- och regionutvecklingsnämnden

Nämndens ram räknas upp med 1,5 i index motsvarande 16,6 miljoner. Utöver uppräknningen görs följande omprioriteringar:

	2027	2028	2029
Stärkt finansiering Västkuststiftelsen	5,4	0	0
Förstärkningsbidrag folkhögskolor i Västra Götaland	15	0	0
Fler ska lyckas i skolan (fullföljda studier)	5	0	0
Satsning på fler jobb	5	0	0
Ökade kostnader för Botaniska trädgården och växthus	12	21,6	12,3
Ökade kostnader för nya lagkrav inom Naturbruksskolorna	3,3	2	2
Ökade hyror Fristad Folkhögskola	5		
Minskning av allmänna projektmedel	-60	0	0

Kulturnämnden

Nämndens ram räknas upp med 2,0 i index motsvarande 26,1 miljoner. Utöver uppräknningen tillförs drygt 50 miljoner sammanlagt på följande resurser:

	2027	2028	2029
Satsning på det fria kulturlivet	20	0	0
Stöd till Ukraina	2	0	0
Regional satsning på skolbibliotek	2	2	0
Regional produktionsmiljö dans	4,9	3	0
Förstärkt finansiering av Blåsmusik i Väst	2	0	0
Förstärkt finansiering av Regionteater Väst	1,4	0	0
Ökade kostnader Göteborgs symfoniker; Digitalisering och hyror	8,8	0	0
Satsning på Medicinhistoriska museet	2	0	0

Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden

Nämnden får 6517 i ram. Nämndens ram ökas med 79.5 miljoner.

Till följd av osäkra omvärldsläget och därmed svårigheten att prognostisera kostnadsutvecklingen sänks driftbidraget till Västtrafik jämfört med styrelsens långtidsprognos. Denna justering av driftbidraget ska inte påverka Västtrafiks planerade verksamhet, som ska genomföras enligt tidigare inriktning. Ett eventuellt underskott till följd av högre indexeffekt föreslås omhändertas via bolagets obeskattade reserver.

Regionstyrelsen

Styrelsens ram räknas upp med 1,0 i index motsvarande 33,7 miljoner. Utöver uppräknningen tillförs följande resurser:

	2027	2028	2029
Digitala tjänster	100	70	55
Säkerhet och beredskap	80	50	20
Nyutveckling digitala tjänster	4	4	4
Samordning Medicintekniska produkter	7	7	8

Personalutskottet

Utskottets ramar räknas upp med 1,5 i index motsvarande 3,8 miljoner. En effektivisering med 35 miljoner åläggs utskottet. Utöver uppräknigen tillförs följande resurser:

	2027	2028	2029
Stöd för ökad regional spridning av VFU-platser	3	3	3
Ökade kostnader för Friskvårdsbidrag	28	15	15
Andningsskydd	1,5	-1	0

Hållbarhetsutskottet

Utskottet tillförs 7,2 miljoner för ökad måluppfyllelse miljömål 2030 för elektrifiering av fordonsflottan.

FSSS och Styrelsen för Logistik

Styrelsen för fastighet, stöd och service tillförs 24,3 miljoner i uppräknigen.

Styrelsen för Logistik tillförs 49,2 miljoner.

Patientnämnderna

Nämndernas ramar räknas upp med 1,5 i index.

Inför 2027 minskas antalet patientnämnder till 2. Fördelning dem emellan görs i detaljbudget.

Moderförvaltningen

300 mnkr växlas från moderförvaltningen till Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden för vårdinformationsmiljö. Dessutom åläggs Närhälsan ett avkastningskrav med 130 miljoner av Närhälsans eget kapital till moderförvaltningen. Moderförvaltningen får i budget 2027 därför ett minskat regionbidrag motsvarande **avkastningskravet**. Detta skall ersättas av en intäkt från Närhälsan.

Regionfullmäktige och övriga

Regionfullmäktige, övriga nämnder och styrelser räknas upp med 1,5 i index. Revisorskollegiet räknas upp med 2,0 i index.

6.1.1 Tabellverk Regionbidrag

Regionbidrag 2027-2029

	Budget 2026	Budget 2027	Plan 2028	Plan 2029
Hälso- & sjukvård	56 747,2	58 830,2	60 308,5	61 756,8
Strategisk SN	141,0	146,2	148,3	150,6
Operativ SN	56 437,6	58 513,0	59 986,5	61 430,0
Delregionala nämnderna	168,5	171,1	173,6	176,2
DRN N:a	28,2	28,6	29,0	29,5
DRN S:a	23,4	23,8	24,1	24,5
DRN Ö:a	27,1	27,6	28,0	28,4
DRN V:a	31,4	31,9	32,4	32,9
DRN Gbg	58,3	59,2	60,1	61,0
Regional utveckling	8 853,5	9 018,9	9 752,0	10 337,9
Miljö- och regionutvecklingsnämnden	1 109,7	1 117,1	1 157,4	1 189,1
Kulturnämnden	1 306,2	1 384,8	1 410,6	1 431,8
Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden	6 437,6	6 517,0	7 184,0	7 717,0
Serviceverksamheter	1 443,4	1 517,3	1 550,3	1 620,4
Styrelsen för fastighet, stöd och service	1 368,2	1 392,5	1 492,8	1 572,0
Styrelsen för logistik	48,8	98,0	30,3	20,8
Nämnd Hälsan & stressmedicin	26,4	26,8	27,2	27,6
Regiongemensamt	6 346,8	6 398,7	7 460,2	8 080,2
Regionfullmäktige	144,9	147,0	149,2	151,5
Regionstyrelsen	3 697,6	4 226,0	4 436,4	4 607,0
Regionstyrelsen	3 388,7	3 913,6	4 103,3	4 251,8
Personalutskottet	251,8	248,1	268,8	290,8
Hållbarhetsutskottet	57,1	64,3	64,3	64,3
Revisorskollegiet	28,9	29,5	29,9	30,4
Patientnämnderna	30,2	30,7	31,1	31,6
Arkivnämnden				
Koncernbanken	-302,1	-302,1	-302,1	-302,1
Moderförvaltningen	2 747,3	2 267,7	3 115,5	3 561,9
Summa	73 390,8	75 765,2	79 071,0	81 795,3

6.1.2 Fördelning av riktade statsbidrag

De riktade statsbidrag som regionen mottar ska i huvudsak hanteras av de nämnder som äger att fördela dem till regionens verksamheter.

6.1.3 Investeringar

Regionen behöver fortsätta investera och har stora reinvesteringsbehov framåt. Det gäller främst fastigheter, utrustning och fordon inom kollektivtrafiken samt immateriella anläggningstillgångar.

Det är viktigt att säkerställa att större investeringar i fastigheter inte urholkar ekonomin. Något som kräver att både förvaltningar och koncernen har god ekonomi. Enligt gällande investeringsmodell är det regionstyrelsen som fastställer detaljerad investeringsplan och sedan beslutar om att godkänna genomförande.

För perioden 2027–2036 summerar investeringsbehovet i VGR till cirka 100 miljarder kronor. Behovet överstiger vida det utrymme som är ekonomiskt hållbart. Det kommer innebära kraftiga prioriteringar av det som är viktigast genom en aktiv ägarstyrning.

Regionfullmäktige reviderade i november 2025 investeringsbudgeten för perioden 2026–2035 till 60,9 miljarder kronor för att samtidigt fatta ett genomförandebeslut om inköp av 35 ytterligare regiontåg. Med tillhörande investeringsplan är budgeten detaljplanerad och ger upphov till långsiktigt bindande åtaganden om 6,4 procent av prognostiserade intäkter från skatt och generella statsbidrag. Samtidigt kvarstår stora investeringsbehov, särskilt kopplade till reinvesteringar i befintliga byggnader, kollektivtrafik och digital infrastruktur. Därtill ställs ökade krav på säkerhet och beredskap. Nya lagstiftningar inom exempelvis skolsäkerhet och smittskydd innebär också ökade investeringsbehov.

De ägarstyrda investeringar som för närvarande är under genomförandeplanering i befintlig plan uppgår till cirka 7,5 miljarder kronor. De ägarstyrda investeringar som förväntas anmälas in till planrevideringen för 2027–2036 uppgår till cirka 11 miljarder kronor.

6.1.4 Investeringsram

Investeringsbudget för perioden 2027 – 2036 fastställs till 66 miljarder kronor, som ett utgiftstak för kommande beredning och beslut om enskilda ramar och projekt i VGR samlade investeringsplan. Om hela investeringsutrymmet kommer att nyttjas eller ej och till vilka ändamål beslutar regionstyrelsen om i kommande investeringsplaner.

6.1.5 Pensionsåtagandet

Framtida pensioner ska tryggas genom att förvaltad pensionskapital på sikt täcker det totala pensionsåtagandet (med prognos till år 2040). Utbetalningarna förväntas öka framöver och för att möta detta bör kapital avsättas till pensionsmedelsförvaltning.

6.1.6 God ekonomisk hushållning

Regionens budget ska, enligt kommunallagen, upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. För att uppnå god ekonomisk hushållning övertid krävs ett överskott. Det behövs för att inflationsskydda det egna kapitalet, för att finansiera investeringar och pensionsutbetalningar. Ekonomiska marginaler behövs också för att möta konjunkturen, klara oväntade kostnader och genomföra utvecklingsinsatser.

En viktig förutsättning för god ekonomisk hushållning är att bygga upp ekonomiska resurser under gynnsamma år för att klara år med vikande ekonomi som nyligen har varit fallet. För en hållbar ekonomisk utveckling krävs en långsiktigt hanterbar nettokostnadsutveckling. Det innebär att takten för nettokostnaderna inte ska överstiga prognoserna för intäkter från skatter, generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning.

6.1.7 Ekonomisk inriktning för Västra Götalandsregionen

Den övergripande ekonomiska inriktningen är att ha en god resultatutveckling och finansiell kapacitet samt präglas av god ekonomisk riskhantering och kontroll. Ekonomiska överskott är nödvändiga för att bygga upp den finansiella kapaciteten inför kommande år, och för att säkra en god resultatutveckling krävs en effektiv hantering av uppkomna risker och kontroll över den ekonomiska utvecklingen. Budgetföljsamhet och en ändamålsenlig ekonomistyrning är avgörande för detta. Den finansiella kapaciteten är central för att regionen ska kunna betala medarbetarnas framtida pensioner. Ett visst överskott i den löpande driften krävs för att investeringsutgifter inte ska leda till en allt för kraftig skuldsättning. De finansiella målen bygger på denna övergripande ekonomiska inriktning.

Under 2026 har regionfullmäktige fastställt Policy för god ekonomisk hushållning och ekonomistyrning. Den nya policyn innehåller förslag till nya finansiella mål för Västra Götalandsregionen. Målen anges nedan.

6.1.8 Finansiella mål

Västra Götalandsregionen ska ha en god finansiell flexibilitet och styrning

- Låg andel långsiktigt bindande kostnader.
- God budgetföljsamhet

Västra Götalandsregionen ska ha en god finansiell stabilitet och balans

- Stabil kostnadsutveckling
- Positiva resultat

Västra Götalandsregionen ska ha en god finansiell kapacitet

- Kortsiktig betalningsförmåga
- Tryggt pensionsåtagande
- Positiv soliditet

6.2 Ekonomitabeller

6.3 Resultaträkning

Resultaträkning (mnkr)	2027	2028	2029
Verksamhetens intäkter, inkl riktade statsbidrag	17 375	17 896	18 433
varav riktade statsbidrag	3 300	3 300	3 300
Verksamhetens kostnader, exkl av- och nedskrivningar	-88 479	-90 965	-93 475
Avskrivningar och nedskrivningar	-4 108	-4 534	-4 901
Verksamhetens nettokostnad	-75 212	-77 603	-79 943
Skatteintäkter	61 656	64 364	67 067
Kommunalekonomisk utjämning inkl generella statsbidrag	14 639	14 817	15 015
varav generella statsbidrag	6 953	7 127	7 305
Finansiella intäkter	138	138	138
Finansiella kostnader	-691	-1 606	-1 991
ÅRETS RESULTAT	530	110	286

6.4 Balansräkning

Balansräkning (mnkr)	2027	2028	2029
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	93	164	228
Byggnader och Mark	29 109	31 502	33 419
Maskiner och inventarier	15 732	18 667	21 685
Finansiella anläggningstillgångar	1 100	1 100	1 120
Summa anläggningstillgångar	46 034	51 433	56 452
Bidrag till infrastruktur	2 270	2 072	1 875
Omsättningstillgångar			
Förråd	900	918	936
Kortfristiga fordringar	6 400	6 528	6 659
Kortfristiga placeringar	22 358	17 724	16 173
Kassa och bank	500	500	500
Summa omsättningstillgångar	30 158	25 670	24 268
SUMMA TILLGÅNGAR	78 462	79 175	82 595
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital			
Årets resultat	530	110	286
Övrigt eget kapital	14 025	14 555	14 665
varav resultatutjämningsreserv	43	43	43
Summa eget kapital	14 555	14 665	14 951
Avsättningar			
Avsättning pensioner	39 866	40 986	42 872
Övriga avsättningar	7 084	6 484	5 884
Summa avsättningar	46 950	47 470	48 756
Skulder			
Långfristiga skulder	3 565	3 565	3 565
Kortfristiga skulder	13 392	13 475	15 323
Summa skulder	16 957	17 040	18 888
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	78 462	79 175	82 595

7 Besluts punkter

Regionfullmäktige föreslås besluta följande:

1. Regionfullmäktige fastställer Västra Götalandsregionens budget innehållande mål, fokusområden och regionbidrag till nämnder och styrelser för budgetåret 2027 och planåren 2028-2029.
2. Regionfullmäktige fastställer skattesatsen för 2027 till 11:48 öre per skattekrona.
3. Regionfullmäktige fastställer investeringsramen för perioden 2027-2036 till 66 miljarder kronor.
4. Regionfullmäktige fastställer fastighetsindex till två procent.
5. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa investeringsplan inom investeringsramen enligt beslutspunkt tre.
6. Regionstyrelsen bemyndigas att fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag till nämnder och styrelser under förutsättning att ärendena inte är av principiell art.
7. Regionstyrelsen bemyndigas att disponera medel inom koncernbanken och moderförvaltningen i syfte att kunna fullfölja samordningsansvaret och uppgiften om övergripande ansvar för verksamheter i egen regi.
8. Regionstyrelsen får i uppdrag att besluta om riktlinjer för nämnders och styrelsers arbete med uppdrag och detaljbudget.
9. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa fördelningen av regionbidragen till de två nya patientnämnderna utifrån regionfullmäktiges samlade ram till patientnämnderna.
10. Regionstyrelsen ska senast den 30 oktober teckna digitaliseringsöverenskommelse med berörda verksamheter.
11. Styrelsen för fastighet stöd och service och styrelsen för logistik ska senast den 30 oktober 2026 teckna fastighets- och serviceöverenskommelser med berörda verksamheter.
12. Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden, kulturnämnden, miljö- och regionutvecklingsnämnden och infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden ska senast den 30 oktober besluta om uppdrag till utförarstyrelser. I uppdragen ska budgetens mål och fokusområden omhändertas.
13. Nämnder och styrelser ska senast den 14 december 2026 fastställa detaljbudget i form av plan för verksamhet och ekonomi för 2027 samt inriktning för verksamhet och ekonomi för åren 2028 och 2029 i enlighet med regionfullmäktiges budget, regionstyrelsens riktlinjer och uppdragsnämnds uppdrag.
14. Patientnämnd Göteborg, Patientnämnd norra, Patientnämnd södra, Patientnämnd västra och Patientnämnd östra exkluderas från kravet på beslut om detaljbudget för 2027.
15. De två nya patientnämnderna ska senast den 26 februari 2027 fastställa detaljbudget i form av plan för verksamhet och ekonomi för 2027 samt inriktning för verksamhet och ekonomi för åren 2028 och 2029 i enlighet med regionfullmäktiges budget och regionstyrelsens riktlinjer.